

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ

KONYA TARİHİ VE KÜLTÜRÜ
MEZUNİYET ÇALIŞMASI

Bekir AYDIN

971097

DANIŞMAN: Doç. Dr. Bülent YORULMAZ

Lefkoşa-2001

ÖNSÖZ

Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin görevlerinden biride araştırma yapmaktır. Bu mezuniyete çalışmasında da araştırmaların sonucu elde edilmiş bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgiler bilimsel olarak kaleme alınmıştır.

Bu tür çalışmalar öğrencilerin kendilerini yetiştirmede kendilerince bir şeyler üretmede büyük rol oynamaktadır. Üzerinde çalıştığım bu konu kendi memleketim olan Konya ile ilgili olduğundan dolayı kaynak sıkıntısı çekmedim. Bu mezuniyet çalışmamı hazırlarken büyük zorluklarla karşılaşmadım. Bu çalışmamı hazırlarken birçok yöntemler kullandım. Kitabın hazırlanması ve yazımında kurgulu yazma yöntemini kullandım. Çalışmalarında bana yol gösteren ve yardımcı olan hocalarıma, Konya İl Halk Kütüphanesi çalışanlarına, arkadaşlarıma ve ders hocamız olan Doç. Dr. O. Bülent YORULMAZ'a teşekkür ederim.

Bekir AYDIN

İÇİNDEKİLER

1. KONYA TARİHİ.....	1
2. COĞRAFİ KONUMU.....	4
2.1. Konya'nın Jeolojisi.....	4
2.2. Nüfus Bilgileri.....	6
2.3. Yüzölçümü.....	7
2.4. İlçeler.....	8
3. MEVLANA'NIN HAYATI.....	8
3.1. Mevlana'nın Eserleri.....	12
3.2. Mevlana'nın Mesnevisinden Seçmeler.....	15
4. KONYA'DAN HAT SANATLARI.....	21
5. KONYA'NIN TARİHİ CAMİLERİ.....	22
5.1. Ataaddin Camii.....	22
5.2. İptikçi Camii.....	22
5.3. Selimiye Camii.....	23
5.4. Şerafettin Camii.....	23
5.5. Kapu Camii.....	24
6. KONYA'DAKİ MÜZELER.....	24
6.1. Mevlana Müzesi.....	24
6.2. Arkeoloji Müzesi.....	24
6.3. Atatürk Müzesi.....	32
6.4. Karatay Müzesi.....	33
6.5. Konya Ereğli Müzesi.....	34
6.6. Etnoğrafya Müzesi.....	35
6.7. İnce Minare Müzesi.....	36
6.8. Sırçalı Medrese Müzesi.....	38
6.9. Ören Yerleri.....	40
7. KONYA'DAKİ İNANISLAR.....	48
7.1. Dilek.....	48
7.2. İlenç.....	49
8. DEYİMLER.....	49
9. TEKERLEMELER.....	50
10. BİLMECELER.....	51
11. ATASÖZLERİ.....	51
12. KONYA TÜRKÜLERİ.....	53
12.1. Konya'dan Türküler.....	53
13. MANİLER.....	56
14. NİNNİLER.....	58
15. ŞİİRLERDE KONYA VE MEVLANA.....	59
15.1. Konya Methiyesi.....	59
16. GAZELLER.....	61
17. KOŞMALAR.....	62
18. KONYA DESTANLARI.....	64
19. ATIŞMALAR.....	69
20. KONYA OYUNLARI.....	71
21. KONYA FOLKLORU.....	75
22. KONYA EFSANELERİ.....	76
23. KONYA GİYİMLERİ.....	78
23.1. Erkek Kıyafetleri.....	80
23.2. Konya'nın Geleneksel Kıyafetleri.....	82
24. KONYA AİLELERİNDE ESKİ EV ADET VE GELENEKLERİ.....	82
25. KONYA'NIN ÜNLÜ YEMEKLERİ.....	86
26. KAYNAKÇALAR.....	88

1. KONYA TARİHİ

Efsaneye göre bir zamanlar bu şehre Medüz denen bir canavar musallat olur. Zeus'un oğlu Perse, Medüz'ün başını keserek şehri kurtarır. Halk da, Perse'in bir heykelini şehrin meydanına diker. Bundan sonra, şehrin ismi heykel şehri demek olan "İkonium" olur. Bir zamanlar Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya'nın yerleşim tarihi, Can Hasan, Çatalhöyük ve Er Baba kazılarının sonuçlarına göre Neolitik Çağ'a (MÖ 8000-5500) kadar uzanır. Çumra, Karaman, Seydişehir, Beyşehir dolaylarındaki alanlarda yerleşik hayata geçerek tarım ve avcılığı benimsemiş, kendini savunabilmek için taştan çeşitli savaş aletleri yapmıştır.

Konya büyük kentleşme evrimine maden evriyle başladı. M.Ö. 3000'de Alaeddin Tepesine yerleşip güvenliğini sağlayarak kendisini dış etkenlerden korudu. Ve yüzyıllar boyunca bağımsız yaşadı.

Anadolu'da Hitit egemenliğine son veren Frigler Trakya'dan Anadolu'ya göç etmiş kavimlerdir. Alaeddin Tepesi ve Karapınar, Gıcıkışla, Sızma'dan elde edilen buluntular MÖ VII. yüzyıla aittir. Frigyalılardan sonra Konya (KAVANIA) Lidyalılar ve İskender'in istilasına uğramıştır. Daha sonraları Anadolu'da Roma hakimiyeti sağlanınca Konya İkonium olarak varlığını korumuştur. (MÖ 25). Antalya'dan Anadolu'ya çıkan Hristiyan azizlerden St. Paul Antiochia (Yalvac'a) sonra İkonium'a (Konya'ya) gelmiştir. Bu devirde Hatunsaray Lystra-Derbe ve Laodika (Ladik Halıcı) ve Silles önemli Bizans yerleşim yeridir. İslamiyetin Anadolu'da yayılması ile Bizans'a (Yani İstanbul'a) Arap akınları başlamıştır. Emeviler, Abbasiler, Konya üzerinden akınlar yapmışlardır.

Klasik çağlara Konya, Roma İmparatorluğu'nun sömürgesi olarak, Roma'lı valiler tarafından yönetilmiş, yerli halk Roma egemenliği altında yüzyıllar boyunca Diyar-ı Rum olarak yaşamıştır. Siyasal hakimiyet kurulduktan sonra kent biraz büyümüş, ek işlev kazanmaya başlamıştır.

Roma İmparatorluğu'nun parçalanması ve Doğu Roma'nın Bizans ismiyle siyasal alanda boy göstermesiyle Konya garnizon aracılığı ile yüzyıllar boyunca

idare edilmiştir. Hristiyan azizelerinden Saint Paul'un Konya'yı iki defa ziyaret etmesiyle kutsallık kazanan şehir, Hristiyanlarca da ayrı bir önem kazanmıştır.

M.S. 1077 yılında Kutalmışoğlu Süleyman Bey tarafından köhne Bizans'ın elinden alınan Konya şehrinin fethi kolay olmuş, Gevele Kalesi (Takkeli Dağ) kumandanı, kalenin anahtarını ve yöneticiler de yönetimini Selçuklulara bırakmıştır. Daha sonra Haçlı Seferlerinin geçit yolu olan Konya'nın 1096 yılında başkent olmasıyla "İslam-Türk Medeniyeti Tarihi" süresi için de başlangıç olmuş ve yüzyıllarca çevreye ışık saçmıştır. Konya şehrinin büyük bayındırlık etkinlikleri başlamış; medreseler, camiler, kütüphaneler, şifahaneler ve ilim yuvaları yapılmıştır.

Konya'nın fethi esnasında şehir, Alaeddin Tepesi ve civarında dar bir alanda bulunuyordu. Pazar yerleri, hanlar, hammadde satan dükkanlar ile bunları işleyen sanatkarlar işlevlerini bu dar alanda yerine getirmişlerdir. Yerel pazarların yanında uluslararası pazarların yolu Konya'dan geçtiğinden Cenevizliler, Venedikliler, Lehler gerçek iç alımlarda, gerekse dış alımlarda sağladıkları mallarını Konya üzerinden Akdeniz limanlarına sevk etmişlerdir.

Konya şehrini kısa zamanda gelişmesi, oturma alanlarının batıya doğru uzanması şehrin savunmasını zorlaştırmıştır. Bu durum 1222 yılında Alaeddin Keykubad tarafından dış kalenin kapılarının civarına taşınmıştır.

Bir süre Karamanoğlu egemenliği altına geçen Konya'nın Karamanoğlu-Osmanlı çekişmeleri ile bir kat daha kötüye giderek yüzyıllar boyu sürecek olan karanlık günlerin devam etmesine neden olmuştur. Zaman içerisinde Konya'nın asıl halkı, bu kötü günleri tevekkül ile karşılamış; kaderinin bir gün ters döneceğine inanmış, kendi gelenek ve görenekleriyle yaşamayı kabullenmiştir.

Konya şehrinin kaba çizgileriyle anlattığımız bu tarih hikayesi 20. asrın ilk çeyreğinde de yeniden devam etmiştir; Anadolu-Bağdat demiryolunun 1895-1896'da Konya'ya ulaşması ve 1901 yılında Avlonyalı Ferit Paşa'nın Konya'ya vali olarak tayin edilmesiyle ivme kazanmıştır. Şehrin fiziki dokusu değişmiş, 1912 yılından başlamak üzere modern mimari tarzında çatılı ve kargir binalar inşa edilmiştir. Ulaşım ağı tramvay dahil edilmiş 1924 yılında ilk elektrik fabrikası açılmıştır.

1950 yılından itibaren şehirde yenilik hareketleri başlamış, şehrin sanayileşmesi ile bugünkü modern Konya'nın hazırlanmasına yardımcı olmuştur.

Bugün Türkiye'nin sayılı büyük şehirlerinden olan Konya milyonluk nüfüsü, fabrikası, asfaltı, yolları ile modern bir şehir olmasıyla hepimizin kıvanç kaynağıdır.

"Bu şehir bozkırın tam çocuğudur. Onun gibi kendini gizleyen esrarlı bir güzelliği vardır. Bozkır kendi hazinelerine bir serap çeşnisi vermekten hoşlanır; Konya, çok ârızalı bir arazi arasından ufkun akik rengine serpilken bir ışık oyununa çok benzeyen bir rüya takılır. Serin gölgeleri ve çeşmeleri susuzluğumuza uzaktan gülen bir rüya, her dönemeç başında, biraz sonra daha vuzuhla tamamlanmak için siline kaybola genişler, büyür. Dışarıdan bu kadar gizlenen Konya içinde de böyle kıskançtır. O, müstakil, sağlam ve gösterişsiz Anadolu insanına çok benzer. Onu hakkiyle tatmak, bütün lezzetine varabilmek için saat ve mevsimlerinde yakalamak lâzımdır. Bozkırın gurbetinden ve bu gurbetin üzerinde bir meyve olur gibi yavaş yavaş kızaran akşamların uzun yalnızlığından ona sığınanlardır ki Konya'yı hakiki cehresinde tanırlar.

Ancak o zaman çeşmelerindeki Çayırbağ sularının taganni ettiği sırrı, zengin işlemeli kapıların arkasında tıpkı sırmalı çarşafına iyice bürünmüş eski zaman kadınları gibi çömelen âbidelerin büyüklük rüyası, türkü ve oyun havalarının şen yorgunluğunu ve hüznünü duyabilirler.

Hulâsa Konya insanı ya bir sıtma gibi yakalar, benliğiyle dört tarafını sarar, kendi âlemine taşır, yahut ona yabancı kalır. Meram bağlarının tadını alabilmek için ona yerli bir hayattan gitmek lâzımdır."

Ahmet Hamdi TANPINAR

(Beşşehir'den)

2. COĞRAFİ BİLGİLER

- Konya'nın coğrafi konumu
- Konya'nın jeolojisi
- Nüfus Bilgileri
- Yüzölçümü
- İlçeler

2.1. COĞRAFİ KONUMU

Konya ili; Anadolu Yarımadası'nın ortasında bulunan İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde, şehrin kendi adıyla anılan Konya bölümünde yer almaktadır.

İlimiz topraklarının büyük bir bölümü, İç Anadolu'nun yüksek düzlükleri üzerine rastlar. Güney ve güneybatı kesimleri Akdeniz bölgesine dahildir. Konya, coğrafi olarak $36^{\circ} 41'$ ve $39^{\circ} 16'$ kuzey enlemleri ile $31^{\circ} 14'$ ve $34^{\circ} 26'$ doğu boylamları arasında yer alır. Yüzölçümü 38257 km^2 (göller hariç)'dir. Bu alanı ile Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip olan ilidir. Ortalama yükseltisi 1016 m 'dir. İdari yönden, kuzeyden Ankara, batıdan Isparta, Afyonkarahisar, Eskişehir, güneyden İçel, Karaman, Antalya, doğudan Niğde, Aksaray illeri ile çevrilidir.

Konya ili, doğal açıdan kuzeyinde Haymana platosu, kuzeydoğuda Cihanbeyli Platosu ve Tuz Gölü'ne, batısında Beyşehir Gölü'ne ve Akşehir Gölü'ne, güneyinde Sultan Dağları'ndan başlayan Karaman ilinin güneyine kadar devam eden, Toros yayının iç yamaçları önünde bir fay hattı boyunca oluşmuş volkanik dağlara, doğusunda ise Obruk platosuna kadar uzanır.

2.2. KONYA'NIN JEOLJİSİ

Konya il sınırları içerisinde kalan alan, Türkiye'nin Ana Tektonik Ünitelerinden Orta Anadolu Birliği'nin güney kesimi ile Toros Birliği'nin orta kesiminde kalmaktadır. Toros Birliği farklı iklime ortalarını yansıtan ve geç Kretase Paleosen (ikinci zaman sonu dördü"üncü zaman başlangıcı) döneminde gelişen sıkışma kuvveleri ile üst üste bindirilmiş kütlelerden meydana gelmektedir. Konya il sınırları içine giren alanda bunardan Bozkır Geyikdağı ve Aladag- kütleleri gözlenmektedir. Gerek Toros Kuşağında, gerekse Orta Anadolu birliğinde yörede yuzeyleyen en yaşlı kayalar olarak Paleozoik (birinci zaman) yaşlı kayac birimleri Bozkır, Hadim, Seydişehir, Akören, Ahırli, Beyşehir, Doğan hisar, Kadınhanı yörelerinde ortaya çıkmaktadır. Genellikle Paleozoik yaşlı birimlerin bir devamı niteliğinde olan Mezozoik (ikinci zaman) yaşlı kayalar ise yaygın olarak Ereğli, Bozkır, Seydişehir, Ahırli, Ak ören, Altinekin, Kadınhanı, Beyşehir, Akşehir, Ilgın, Doğan hisar yörelerinde yuzeylenmektedir. Mezozoik sonunda kapanan okyanusun sıkışması ile ortaya çıkan dağ- oluşumu evresinde Toroslarda kütleler meydana gelirken okyanus kabuğu parçaları olan ofiyolitler bu kütlelerin arasında, özellikle Konya Meram, Ereğli güneyi, Bozkır güneyi, Karapınar ve Cihanbeyli civarında gözlenir konuma gelmiştir.

Tersiyerde (üçüncü zaman) denizin ve gölsel Sedimanların yanı sıra yaygın volkanik faaliyetlerle daha yaşlı birimlerin üzeri örtülmüştür. Denizel sedimanlar Ereğli ve Çumra civarında gözlenir. Konya ve çevresi Geç Miyosen (10 milyon yıl) Pliyosen döneminde blok faylanmalara çökmeye başlamıştır daha sonra bu ortamda bugün de kalıntılarını gördüğümüz (Akgöl ve Hotamis gölü) büyük bir göl oluşmuştur. Bu göl, karasa] ve g~sel sedimanlar ile doldurularak bugünkü ovalardan Ereğli, Karapınar, Cihanbeyli, Kulu, Saray önü , Kadınhanı, Konya merkez ve çevre ilceler ile Çumra Ovaları oluşmuştur. Bu dönemde meydana gelen volkanik faaliyetler ile Karapınar, Çumra, Ak ören, Selçuklu kesiminde Takkeli dağ, Acıgöl, Meke Gölü gibi volkanik yapılar ve tüfler ortaya çıkmıştır. Aynı zaman aralığında İlgin civarında meydana gelen bir fay ile bugünkü kaplıca olarak kullanılan sıcak su çıkışları meydana gelmiştir. Bütün bu birimler Kuvaterner yaşlı genç karasal sedimanlarla örtülmüştür. Özellikle Konya Ovası ve bunun devamı

Konya ili sınırları içerisinde Türkiye'nin en büyük alüminyum (boksit) ve magnezit yataklarının yanı sıra, kömür, kil, çimento hammaddeleri, kurşun-çinko, bariz madenleri ile örneğin oranda yer altı suyu rezervleri bulunmaktadır. Muminyum (boksit) yatakları Seydisehir ilcesi güneyinde üst Kretase zaman aralığında karasal ayrışmalarla meydana gelmiştir. Magnezit yatakları ise Meram ilçesi sınırları içerisinde olup tek başına hem Konyanın hem de dünyanın en büyük rezervi (80 milyon ton) magnezit yatağıdır. Yunak civarında Magnezit ve az miktarda lüle taşı yatakları bulunmaktadır, Ilgın (Haremi Kurugöl), Beyşehir ve Seydisehir ilçelerinde Phyosen yaşlı toplam 750 milyon ton rezervli linyit kömürü yatakları bulunmaktadır. Beyşehir, Selçuklu ve Ilgın civarında önemli miktarlarda kil yatağı vardır. Ayrıca Bozkır'da barit, Hadim (Kızılgeris) ve Bozkır'da (Kucuksu) kurşun çinko yatakları bulunmaktadır. Ayrıca Konya'nın birçok yerinde çimento hammaddelerinden kil, kalsit, jips, traş, kireçtaşı ve dolomit gibi hammaddeler bulunmaktadır. Konya ve çevresindeki Cumra, Ereğli, Cihanbeyli, Akşehir, Yunak ovalarında yaklaşık 20-100 metreler arasında yer altı suyu bulunmakta ve bazı yerlerde bu su artezyen yapmaktadır.

2.3. NÜFUS BİLGİLERİ

Konya, nüfus bakımından ülkemizin İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa'dan sonra 5. büyük ilidir. 1997 yılı nüfus tespitine göre ilin nüfusu 1.943.757'dir. Nüfusun 1.141.435'i il ve ilçelerinde 802.322'si bucak ve köylerde yaşamaktadır. Şehirde yaşayanların oranı %58.7, köyde yaşayanların oranı ise %41.3'dür.

Konya'nın nüfus artış hızı Türkiye ortalamasına çok yakındır. 1997 yılı nüfus tespitine göre nüfus artış hızı %0 13.69, Türkiye ortalaması ise %0 15.08 olmuştur.

Ülkemizin en geniş yüzölçümüne sahip olan Konya'da kilometrekareye düşen nüfus Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. 1997 yılı nüfus tespitine göre Konya'nın nüfus yoğunluğu 51'dir. Konya İli Merkezi 691.106 olan nüfusu ile Türkiye'nin 7. büyük ilidir. 1927 yılında 504.125 olan Konya İli nüfusu geçen 70 yıl içerisinde yaklaşık 4 kat artarak 1.943.757'ye yükselmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun yaklaşık %80'i köylerde yaşarken son nüfus tespitine göre bu oran %40 seviyesine gerilemiştir.

1985 yılı genel nüfus sayımından sonra Karaman'ın il olması nedeniyle 1985 nüfusu 1990 idari bölünüşüne göre yeniden düzenlenmiştir.

Merkez İlçelerden biri olan Selçuklu İlçesi 281.256 kişi ile Konya İli'nin nüfus itibarıyla en büyük ilçesidir. Diğer Merkez ilçelerden Meram İlçesi 236.531 kişiyle ikinci Karatay İlçesi ise 173.319 kişi ile üçüncü sırayı almaktadır. Diğer bir ifade ile il merkezini oluşturan 3 ilçe nüfus büyüklüğü bakımından ilk 3 ilçeyi teşkil etmektedir. Merkez ilçeleri takiben sırayla Ereğli, Beyşehir, Akşehir, Çumra, Seydişehir ve Ilgın ilçeleri nüfus açısından ilin büyük ilçeleri arasında yer almaktadır.

2.4. YÜZÖLÇÜMÜ

Konya yüzölçümü 38257 km²'dir. Bu alanı ile Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip olan ilidir. Konya'nın bu yüzölçümüne göller dahil değildir.

Konya İli Topraklarının Kullanım Durumu			
Kullanış Şekli	Alan (Ha)	%	%
1-İşlenen Arazi			
- Tarla arazisi	1.55.298	58	
- Nadas	1.008.306	37	
- Sebze	20.437	1	
- Meyve	37.143	2	
- Bağ	38.706	2	
Toplam	2.659.890	100	64
2-Çayır Mer'a	709.894		17
3-Orman	506.426		12
4-Ürün Getirmeyen	293.190		7
Alan			
Genel Toplam	4.169.400		100

2.5. İLÇELER

1-Karatay	13-Derbent	25-Kulu
2-Meram	14-Derebucak	26-Sarayönü
3-Selçuklu	15-Doğanhisar	27-Seydişehir
4-Ahırlı	16-Emirgazi	28-Taşkent
5-Akören	17-Ereğli	29-Tuzlukçu
6-Akşehir	18-Güncysınır	30-Yalıhöyük
7-Altınekin	19-Hadim	31-Yunak
8-Beyşehir	20-Halkapınar	
9-Bozkır	21-Hüyük	
10-Cihanbeyli	22-İlgın	
11-Çeltik	23-Kadınhanı	
12-Çumra	24-Karapınar	

3. MEVLANA'NIN HAYATI

Özellikle Mevlana, Mevlevi, Hüdavendigar ve Mollayı Rum lakaplarıyla;

Belhi, Rumi ve nadir de olsa Konevi nisbeleriyle anılan Celaleddin Muhammed, bugün Afganistan'ın kuzeyinde yer alan Belh şehrinde dünyaya gelmiştir. Alimler yetiştiren bir ailenin ferdi olan babası Baha'uddin Veled'in Belh'te sahip olduğu büyük

maddi ve manevi zenginlikler içerisinde çocukluk yıllarını geçirmiş ve sonrasında vatani Konya olmuştur. Konya'daki hayatı, ailesi, dergahı ve eserlerine intikal eden fikirleri, O'nu günümüze çok canlı bir şekilde taşımıştır. O, daha çok ilahi aşk, sevgi, zarafet ve hoşgörüyü hatıra getiren ve İslam inancını gönüllere bu bakışla sunmayı hedef edinen bir anlayışın öncüsü olarak kabul görmüştür.

Mevlana'nın hayatı ve Mevlevi yolu ile ilgili bazı önemli tarihler şu şekilde kaydedilebilir:

- Mevlana'nın doğumu : Belh, 6 Rebiülevvel 604 / 30 Eylül 1207
- Ailesiyle Belh şehrinden hicret : 610 / 1212 veya 618 / 1221 tarihlerinde
- Hicaz'a gittikten sonra Şam yoluyla Anadolu'ya geçiş, bazı şehirlerde bulunduktan sonra Larende'de ikamet edilirken Mevlana'nın Gevher Hatunla evlenmesi
- Larende (Karaman), 622 / 1229
- Mevlana'nın oğlu Sultan Veled'in doğumu : Larende, 623 / 1226
- Konya'ya varış : 626 / 1229
- Sultanu'l ulema Bahauddin Veled'in vefatı : Konya, 18 Rebiülahir 628 / 12 Ocak 1231
- Seyyid Burhaneddin-i Muhakkik'in Konya'ya gelişi : 629 / 1232
- Seyyid Burhaneddin'in vefatı : Kayseri, 638 / 1240- 1241
- Şems-i Tebriz'in Konya'ya gelişi : 26 Cemaziyelahir 642 / 23 Ekim 1244
- Şems-i Tebrizi'nin Konya'dan ilk ayrılışı : 643 / 1246
- Ricalarla geri dönmüş olan Şems'in ortadan kayboluşu : 645 / 1247
- Mevlana'nın Konya'lı Kuyumcu Selahattin'i halife tayin edişi: 647 / 1249
- Kuyumcu Selahattin'in vefatı : 657 / 1258
- Mevlana'nın vefatı : 5 Cemaziyelahir 672 / 17 Aralık 1273

"Sultanu'l Ulema Sultanı) " ve "Mevlana-yı Efendimiz)" lakaplarıyla anılan babası Ahmet Hatibi Oğlu Belh'te etkin bir alim ve sufi yaşamaktaydı. Onun kubveriyye

(Alimlerin Buzurg (Büyük Mevlana'nın Bahaüddin Veled olarak tarikatının

müessisi Şeyh Necmeddin-i Kübra (ö. 618/1221)'nın talebesi olduğu kaydedilir ve tarikattaki silsilesi, Ahmet-i Gazzeli (ö. 517 / 1123)'ye ulaştırır.

İslam dünyasının önemli merkezlerinden biri olan Belh'te XIII. asrın ilk yarısındaki mevcut ilmi ve siyasi ortamdan rahatsızlık duyan Mevlana'nın babası, bütün aile efradı ve çevresiyle hicreti tercih etti, Hac maksadıyla yola çıkarak Nişabur, Bağdat, Mekke, Şam gibi şehirleri dolaşarak Anadolu'ya ulaştı. Aile yol boyunca büyük alaka gördü, Mevlana babasının yanında bu ilk yolculuğunda bir çok ünlü alimle sufi ile karşılaştı. Onların sohbetlerine tanık oldu. Larende'ye bugünkü Karaman'a vardıklarında Mevlana ve ailesi için önemli gelişmelerinin yaşandığı bir döneme de girilmiş oldu muhtemelen burada geçen yedi yıl zarfında Mevlana, kafiide yer alan Hacı Lala Şerefettin-i Semerkandi'nin kızı Gevher hatun'la evlendirildi, iki oğlu Sultan Velet ve Alaaddin Çelebi dünya'ya geldi, "Mader-i Sultan (Sultan'ın annesi)" lakabıyla anılan validesi Mümine hatun vefat etti, Konya'ya intikal ettiklerinde Sultan Alaaddin Keykubat ve emirleri tarafından büyük alakayla karşılandılar.

Konya'ya varıştan iki yıl sonra ailenin reisi Bahattin Velet 80 yaşında vefat etti.

Genç Mevlana'dan alim, müderris ve müftü babasının yerini alması istendi. Babasının müritlerinden Tirmizli Seyyit Burhanettin bir yıl sonra Şeyhine görmeye Konya'ya geldi ve esas olarak babasından dini ilimleri öğrenmiş olan Mevlananın tasavvufi talim ve terbiyesiyle meşgul oldu ve ayrıca bu arada Halep ve Şam'da tahsilini ikmal etmesi hususunda da tavsiyede ve rekabette bulundu. Buluşmalarından dokuz yıl sonra, kendisine babasının manevi yönünü tanıtırak üzerinde derin izler bırakan Seyyit Burhanettin Kayseri'de vefat etti. Bundan beş yıl sonra Şems-i Tebrizi Konya'ya geldi ve aralarındaki sohbetler büyük bir etkileşmeye neden oldu. Mevlana'nın bu buluşmadan sonra gerek hayatında ve gerekse gönül dünyasında büyük değişiklikler meydana geldi. Onun Şems'le olan yakın münasebetini kendileriyle eskisi gibi alakadar olmaması hazmedemeyenlerin tepkileri sonucunda Eflaki'nin belirttiğine göre 16 ay kadar sonra Şems Konya'dan ayrıldı. Ancak bu gidiş onu çekemeyenleri tatmin edecek bir sonuç sağlamayıp Mevlana yine çevresindekilerle ilgilenmedi. Bu durumu görenlerin ve Mevlana'nın talepleriyle oğlu Sultan Veled, önceki tatsızlıkların yaşanmayacağını Şems'e anlatıp

onu ikna ederek birlikte Şam'dan Konya'ya döndüler. Fakat aynı nedenlerle ayrılık kaçınılmaz oldu ve üç yıl kadar süren bu münasebet artık tamamen sona erdi. Mevlana, derinden etkilendiği buluşma ve ayrılıktan sonra, önce Ümmü Konyalı Kuyumcu Selahatin'i kendisine halife ve hemdem edindi, oğlu Sultan Veled'i onun kızı Fatma Hatun'la evlendirdi. Bu yıllar, huzuru, sükunu aradığı; derdini, aşkını, heyecanını gazellerinde ve rubailerinde dile getirdiği bir dönem oldu. Kuyumcu Selahattin ile olan beraberliği on yıl sürdü. Onun vefatından bir müddet sonra aynı sıfatla Hüsamettin Çelebi'yi tayin etti. Ömrünün son ondört, onbeş yılını Mesnevi'yi söylemekle geçirdi. Bu eserin teşvikçisi ve yazıcısı Hüsameddin Çelebi'ydi.

Genç Mevlana'dan alim, müderris ve müftü babasının yerini alması istendi. Babasının müritlerinden Tirmizli Seyyit Burhanettin bir yıl sonra Şeyhine görmeye Konya'ya geldi ve esas olarak babasından dini ilimleri öğrenmiş olan Mevlananın tasavvufi talim ve terbiyesiyle meşgul oldu ve ayrıca bu arada Halep ve Şam'da tahsilini ikmal etmesi hususunda'da tavsiyede ve rekabette bulundu. Buluşmalarından dokuz yıl sonra, kendisine babasının manevi yönünü tanıtip üzerinde derin izler bırakan Seyyit Burhanettin Kayseri'de vefat etti. Bundan beş yıl sonra Şems-i Tebrizi Konya'ya geldi ve aralarındaki sohbetler büyük bir etkileşmeye neden oldu. Mevlana'nın bu buluşmadan sonra gerek hayatında ve gerekse gönül dünyasında büyük değişiklikler meydana geldi. Onun Şems'le olan yakın münasebetini kendileriyle eskisi gibi alakadar olmaması hazmedemeyenlerin tepkileri sonucunda Eflaki'nin belirttiğine göre 16 ay kadar sonra Şems Konya'dan ayrıldı. Ancak bu gidiş onu çekemeyenleri tatmin edecek bir sonuç sağlamayıp Mevlana yine çevresindekilerle ilgilenmedi. Bu durumu görenlerin ve Mevlana'nın talepleriyle oğlu Sultan Veled, önceki tatsızlıkların yaşanmayacağını Şems'e anlatıp onu ikna ederek birlikte Şam'dan Konya'ya döndüler. Fakat aynı nedenlerle ayrılık kaçınılmaz oldu ve üç yıl kadar süren bu münasebet artık tamamen sona erdi. Mevlana, derinden etkilendiği buluşma ve ayrılıktan sonra, önce Ümmü Konyalı Kuyumcu Selahatin'i kendisine halife ve hemdem edindi, oğlu Sultan Veled'i onun kızı Fatma Hatun'la evlendirdi. Bu yıllar, huzuru, sükunu aradığı; derdini, aşkını, heyecanını gazellerinde ve rubailerinde dile getirdiği bir dönem oldu. Kuyumcu Selahattin ile olan beraberliği on yıl sürdü. Onun vefatından bir müddet sonra aynı sıfatla Hüsamettin

Çelebi'yi tayin etti. Ömrünün son ondört, onbeş yılını Mesnevi'yi söylemekle geçirdi. Bu eserin teşvikçisi ve yazıcısı Hüsameddin Çelebi'ydi.

Mevlana'nın Gevher Hatun'la evliliğinden Sultn Veled ve Muhammed Alaaddin, onun vefatından sonra evlendiği Kira Hatun'dan da Alim Çelebi ve Melike Hatun dünyaya geldi. Mevlana'nın postunda Sultan Veled, Onun oğlu Ulu Arif Çelebi (ö. 719 / 1329) soyundan gelenler bulunmuştur.

Yaşamını "Hamdım, piştım, yandım" sözleri ile özetleyen Mevlâna 17 Aralık 1273 Pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuştu. Mevlâna'nın cenaze namazını vasiyeti üzerine Sadrettin Konevi kıldıracaktı. Ancak Sadreddin Konevi çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp cenazede bayıldı. Bunun üzerine Mevlâna'nın cenaze namazını Kadı Siraceddin kıldırdı.

Mevlâna ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul ediyordu. O öldüğü zaman sevdiğine, yani Allah'ına kavuşacaktı. Onun için Mevlâna ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesi manasına gelen "Şeb-i Arûs" diyordu ve dostlarına ölümünün ardından ah-ah, vah-vah edip ağlamayın diyerek vasiyet ediyordu.

3.1. HZ.MEVLÂNÂ'NIN ESERLERİ

3.1.1. Mesnevi

Mesnevi klasik doğu edebiyatında, bir şiir tarzının adıdır. Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım türüne Mesnevi adı verilmiştir. Uzun sürecek konular veya hikayeler şiir yoluyla anlatılmak istendiğinde, kafiye kolaylığı nedeniyle mesnevi türü tercih edilirdi.

Mesnevi her ne kadar klasik doğu şiirinin bir türü ise de, "Mesnevi" denildiği zaman akla "Mevlâna'nın Mesnevi'si" gelmektedir.

Mevlâna Mesnevi'yi Hüsameddin elebi'nin isteği üzerine yazmıştır. Ktibi Hüsameddin elebi'nin söylediğine göre, Mevlâna, Mesnevi beyitlerini Meram'da gezerken, oturuken, yürürken, hatta Sem ederken söylermiş. Çelebi Hüsameddin de yazarmış.

Mesnevi'nin dili Farsça'dır. Halen Mevlâna Müzesi'nde teşhirde bulunan 1278 tarihli, elde bulunulan en eski Mesnevi nüshasına göre beyit sayısı 25618 dir.

Mesnevi'nin Vezni:

F i l tn - f i l tn - f i ln 'dr.

Mevlâna 6 ciltlik Mesnevi'sinde tasavvufi fikir ve düşüncelerini, birbirine ulanmış hikayeler halinde anlatmaktadır.

3.1.1.1. Divân-i Kebir

Divân şairlerinin şiirlerini topladıkları deftere denir. "Divân-ı Kebir "Büyük Defter" veya "Büyük Divân" manasına gelir.

Mevlâna'nın esitli konularda söylediği şiirlerin tamamı bu divandadır. Divân-ı Kebir'in dili Farsça olmakla beraber, içinde Arapça, Türkçe ve Rumca şiire de yer verilmiştir.

Divân-ı Kebir 21 küçük divn (Bahir) ile rubi divnının bir araya getirilmesi ile oluşmuştur. Divân-ı Kebir'in beyit sayısı 40.000'i aşmaktadır.

Mevlâna Divân-ı Kebir'deki bazı şiirlerini şems Mahlası ile yazdığı için bu divna Divân-ı şems de denmektedir. Divnda yer alan şiirler vezin ve kafiyeler gz önüne alınarak düzenlenmiştir.

3.1.1.2. Mektûbât

Mevlâna'nın başta Selçuklu hükümdarlarına ve devrin ileri gelenlerine nasihat için, kendisinden sorulan ve halli istenilen dini ve ilmi konularda açıklayıcı bilgiler vermek için yazdığı 147 adet mektuptur.

Mevlâna bu mektuplarında, edebi mektup yazma kaidelerine uymamış, aynen konuştuğu gibi yazmıştır. Mektuplarında "kulunuz, ben deniz" gibi kelimelere hiç yer vermemiştir.

Hitaplarında mevki ve memuriyet adları müstesna, mektup yazdığı kişinin aklına, inancına ve yaptığı iyi işlere göre kendisine hangi hitap tarzı yakışıyorsa, onu kullanmıştır.

3.1.1.3. Fîhi Mâ Fih

Fîhi Mâ Fih "Ne varsa içindedir" manasına gelmektedir... Bu eser Mevlâna'nın çeşitli meclislerde yaptığı sohbetleri içermektedir. Bunların oğlu Sultan Veled tarafından bir kitapta toplandığı sanılmaktadır. Eser 61 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden bir kısmı, Selçuklu Veziri Süleyman Pervanc'ye hitaben kaleme alınmıştır. Eserde bazı siyasi olaylara da değinilmiştir. Bu nedenle bu eser tarihi açıdan da büyük bir önem taşımaktadır.

Eser de cennet ve cehennem, dünya ve ahiret mürşid ve mürid, aşk ve sema gibi konular işlenmiştir.

3.1.1.4. Mecâlis-i Seb'a (Yedi Meclis)

Mecâlis-i Seb'a adından da anlaşılacağı üzere Mevlâna'nın yedi meclisinin, yedi vaazının toplanmasından meydana gelmiştir. Mevlâna'nın vaazları, Çelebi Hüsameddin veya oğlu Sultan Veled tarafından not edilmiş ancak özüne dokunulmamak kaydı ile eklentiler yapılmıştır. Eserin düzenlenmesi yapıldıktan sonra, Mevlâna'nın tashihinden geçmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Şiiri amaç değil, fikirlerini söylemede bir araç olarak kabul eden Mevlâna, yedi meclisinde serh ettiği hadisleri şu konulara ayırmıştır:

1. Doğru yoldan ayrılmış toplumların hangi yolla kurtulacağı.
2. Suçtan kurtuluş, akıl yolu ile gafletten uyanış.
3. İnanç'daki kudret.
4. Tövbe edip doğru yolu bulanların Allah'ın sevgili kulu olacakları.
5. Bilginin değeri.
6. Gaflete dalış.
7. Aklın önemi.

Bu yedi mecliste, asıl serh edilen hadiselerle beraber 41 hadis daha geçmektedir. Mevlâna tarafından seçilen her hadis içtimaidir. Mevlâna, yedi meclisinde her bölüme "hamd-ü sena" ve "münacat" ile başlamakta, açıklanacak konuları ve tasavvufi görüşlerini hikaye ve şiirlerle cazip hale getirmektedir. Bu yol Mesnevi'nin yazılışında da aynen kullanılmıştır.

3.2. HZ.MEVLÂNÂ'NIN MESNEVİSİNDEN SEÇMELER

“Mesnevi”

Tercüme Abdülbaki Gölpınarlı

"Mevlana, "Mesnevi" sine "Birlik Dükkanı" demekte, "Mesnevi" yi

"Mesnevi'miz, Birlik dükkanıdır;

Bizden başka ne belirirse puttur." beytiyle övmekte. Birlik Dükkanı.. Her varlık o dükkanda yoğrulup yapılmakta, orda sergilenmekte, satılmakta; orda yıpranıp gene orda potaya girmekte, yenilenmekte. Sebepler sonuçları meydana getirmekte; sonuçlar, gene sebepler haline gelip başka sonuçlar belirmekte. Bu dükkanın bir ucu, dükkânı yapanın kudret elinde; öbür ucu, sonsuzluğa dek gitmekte ve gene o kudret eliyle sonu ön olmakta; her an yaratılmakta. Bu dükkanın alıcısı, satıcısının kendisi."

Dinle, bu ney nasıl şikayet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor. Diyor ki: Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadıyla kadın da ağlayıp inlemiştir, erkek de. Ayrılıktan parça parça olmuş bir gönül isterim ki aşk ve özlem derdini anlatayım ona. Aslından uzak kalan kişi buluşma zamanını arar durur. "Ben her toplulukta ağladım, inledim. İyi hallilerle de eş oldum, kötü hallilerle de. Herkes kendi zannınca dost oldu bana. İçimdeki sırlarımı ise kimse aramadı. Benim sırrım, feryadımın uzak değil, fakat gözde; kulakta o ışık yok. Beden candan, can da bedenden gizli değil; fakat kimseye canı görmeye izin yok. Ateştir neyin bu sesi, yel değil. Kimde bu ateş yok ise, yok olsun o kişi. "Aşk ateşidir ki neye düştü, aşk coşkunluğudur ki şaraba düştü. Ney, bir dosttan ayrılana eştir, dosttur, perdeleri perdemizi yırttı gitti. Ney kanlarla dolu bir yolun sözünü etmede. Mecnun'un aşk hikayelerini anlatmada. Ney gibi bir zehri, ney gibi bir panzehiri kim gördü? Ney gibi bir solukdaşı, bir hasret çeken kim gördü? "Bu aklın mahremi, akılsızdan başkası değildir, dile de kulaktan başka müşteri yoktur. Gamımızla günler geçti, akşamlar oldu, günler yamışlarla yoldaş kesildi de yandı gittiler. Günler geçip gitti ise, de ki: Geçin gidin, pervamız yok. Sen kal ey dost, temizlikte sana benzer yok. Balıktan başka herkes suya yandı, rızkı olmayanın da günü uzadıkça uzadı. Ham; pişkin, olgun kişinin halini hiç mi hiç anlayamaz. Öyle ise sözü kısa kesmek gerek vesselam.

Herşey sevgilidir, aşksa bir perde; diri olan sevgilidir aşksa bir ölü. Kimin aşka meyli yoksa kanatsız bir kuşa döner; eyvahlar olsun ona. Sevgilimin ısığı önde, artta olmadıkça nasıl önü-ardı akıl edeyim ben? Aşk bu sözün söylenmesini ister; ayna gammaz olmaz da ne olur? Aynan, biliyor musun, neden gammaz değil? Yüzünden toz, pas silinmemiş, arınmamış da ondan.

Allah'dan edebi gözetmek için başarı dileyelim: edepsiz, Allah'ın lütfundan mahrum kalmıştır.

Edepsiz, yalnız kendine kötülük etmez; bütün çevreye ateş salar. Şu gök, edep yüzünden ışıklarla dopdolu bir hale gelmiştir; melek edep yüzünden suçtan arınmıştır, temiz olmuştur.

Ulu bir kişinin sofrası basında, ona karşı kötü zanda bulunmak, harişliğe kalkışmak küfürdür.

Aşığın hastalığı, hastalıklardan apayrıdır; aşk, Allah sırlarının usturlabıdır. Aşk ister bu yandan olsun, ister o yandan; sonunda o yana kılavuzdur bize. Aşkı anlatmak, bildirmek için, ne dersem diyeyim, asıl aşka geldim mi, o sözlerden utanır-kalırım. Dilin anlatışı aydınlatır, aydınlatır ama, dile düşmeyen, söze gelmeyen aşk, daha da aydındır.

Dile, özle; fakat ölçülü dile, özle; bir saman çöpü bir dağı kaldıramaz. Dünyayı aydınlatan güneş, birazcık yaklaşırsa herşey yanar-gider.

Gerçek söz verişleri, gönül kabullenir; geçici söz verişlerse insanı tasalandırır. Büyüklerin söz verişleri, yürüyüp duran bir definedir; ehli olmayanların söz verişleriye akıp giden bir zahmettir, bir eziyettir.

Tavuskuşunun da düşmanı ayaklarıdır. Nice padişah vardır ki gücü kuvveti öldürmüştür onu.

Bu dünya bir dağdır, yaptıklarımızsa ses; ses yankılanır, yine bize döner gelir.

Çünkü ölülerin sevgisi eğleşmez; çünkü ölü bir daha dönüp gelmez. Dirinin aşkı gönüldedir, gözdedir; her solukta g önceden de daha taze bir hale gelir.

Ölümsüz dirini aşkını seç çünkü cana canlar katan şarabı odur sana sunan. Sen bize o padişaha varmaya izin yok deme; kerem sahibi olanlara işler güç değildir.

Bu riyazatlar, bu cefalar potanın, gümüşten posayı ayırması içindir. İyinin, kötünün sınanması, kaynayıp kötü tortudan ayrılması, üste ağması içindir altının.

Can yolu, kesin olarak bedeni yıkar; o yıkıntıdan sonra da yapar, düzen koşar onu. Altın definesini çıkarmak için yıkmıştır evi; o defineyle de evi, daha sağlam yapar.

Öfke ile istek, insanı sası eder; canı doğruluktan ayırır. Garez geldi mi hüner örtülür; gönülden yüzelerce perde, gelir de gözün önüne çekiliverir.

O gönüllere gönül kesilenin haberlerinden birini duy, hani "Namaz ancak gönül huzuruyla tamamlanır" der.

Kim uyanıksa daha da beter uykudadır o; uyanıklığı uykusundan da beterdir onun. Canımız, Allah'la uyanık olmazsa uyanıklık, bir geçittir, bir bogaz gibidir bize.

Yolda, bundan daha sarp geçit yoktur; ne mutlu o kişiye ki yoldaşı haset değil.

Gümüşün dişi aktır, berraktır ama onun yüzünden el de kararır, elbise de. Ateşin, kıvılcımlarıyla al-al bir yüzü vardır ama yaptığı kötü ise bak, sonundaki karalığı seyret.

Hem gam çağında, hem esenlik çağında Allah'a dayanmadan tümünden ona teslim olmadan başka herşey düzendir, tuzaktır...

Anlayışı, hatırı keskinleştirmekle Allah'a yol bulunmaz; padişahın lutfu ancak kırılmış, dökülmüş gönülleri alır katına.

Toprak emindir; ona ne ekersen hainlik etmez, onu biçersin. İlkbahar, Allah fermanını getirmedikçe toprak gizli şeyleri meydana çıkarmaz.

Gözüne görüş gücü verdi mi, gözünde bu alem gibi yüzlerce alem peydahlanır. Sana göre bu dünya pek büyüktür, sonsuzdur ama bil ki Allah gücüne karşı bir zerre bile değildir.

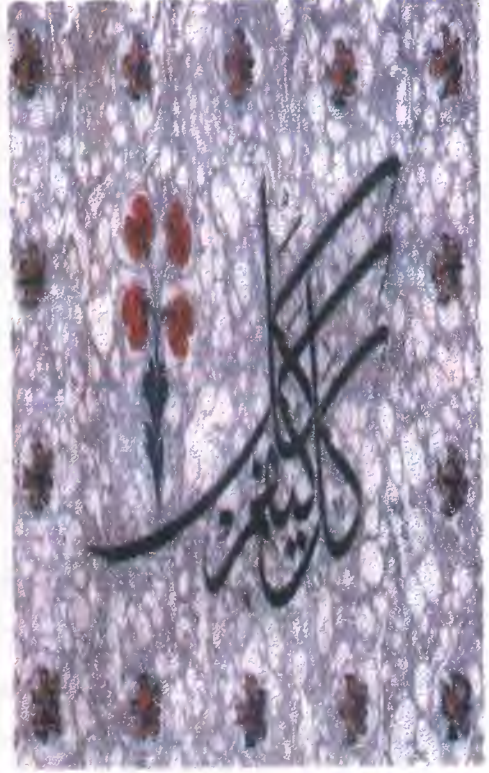
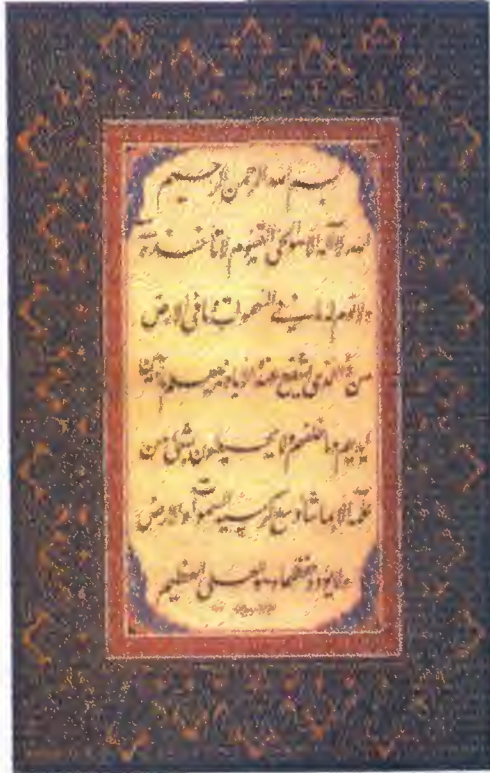
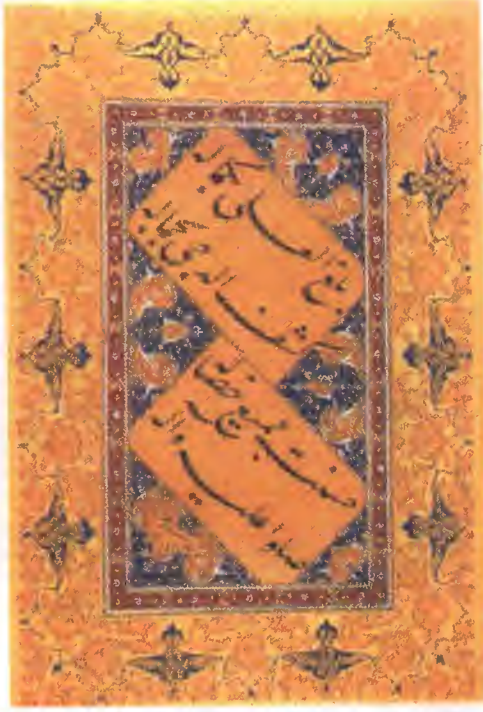
Ne vakte dek dünyayı zaptedeceğim, varlığımla şu dünyayı dolduracağım diyeceksin? Dünya, baştan başa karla dolsa güneş bir baktı mı hararetle hepsini eritir gider. O hayal kurusları tutar, hikmet haline getirir; o zehirli suyu şerbete döndürür. O işkilleri koparan, zanlar türeten şeyleri tam inanç eder; kin sebeplerinden sevgiler bitirir.

Bir yere on tane mum getirsel,
Görünüşte herbiri öbüründen ayıdır.
Fakat ışıklarına yüz çevirdin mi,
Hiç şüphe yok ki birinin ışığı, öbüründen ayırd edilemez.
Dostun dostlarla birleşmesi hoştur;
Sen mana eteğini tut; görünüş inatçıdır, baş çeker.
İnatçı görünüşü eziyetlerle erit-gitsin de
Onun altında defineye benzeyen birliği seyret.
Tahta kılıçla savaşa gitme;
İş başa düşmeden önce bir gör, anla onu.
Tahtaysa yürü, bir başka kılıç ara;
Ama elmassa neşeyle gel beri.
Kılıç erlerin silahlığındadır, onları görmek kimyadır sana.
Bütün bilenler, bunu böyle demişlerdir,
Böyle: Bilen alemlere rahmettir.
Gülen nar, bağı bahçeyi de güldürür;
Erlere sohbet seni de erlere katar.
Katı taş olsan, mermer kesilsen bile
Bir gönül sahibine ulaştın mı inci olursun...

3.2.1. SANA GELDİM MEVLÂNÂ

Düştüm yollara Fatiha'larla
Sana geldim Mevlana...
Düştüm yollara Fatiha'larla
Önünde yemyeşil ışıktan bir iz
Yıkılması yaprak gibi tertemiz
Sana geldim Mevlana...
Herşey öylesine mağrur, sessiz, tertemiz
Geçmiş asırlardan beri tertemiz
Bir el dokundurursam sandukalara
Uyanır Horasan erleri
Sana geldim Mevlana...
Divan durdum önünde, duygulu, sessiz
İçimde ne hasret, ne gül, ne bülbül
Şimdi ezan nur alem, nur Konya
İşte sabır, işte aşk, işte tevekkül
Sen Bilirsin Mevlana...
Sana geldim Mevlana...
Ayet ayet İslam, nakış nakış Türk
Bir türbe içinde en güzel mana
Serin bir rüzgarla çok uzaklardan
Sana geldim MEVLÂNÂ...
(Yavuz Bülent Bakiler)

4. KONYA'DAN HAT SANATLARI

5. KONYA'NIN TARİHİ CAMİLERİ

5.1. ALAEDDİN CAMİİ

hizmete açılmıştır.

Cami İslam mimarisi yapı tarzında inşa edilmiştir.Üzeri ağaç ve toprakla örtülmüştür.İçerisi Sütunlar ormanını andırmaktadır. Bizans ve klasik devirlere ait 41 taş mermer sütundan ibarettir. Camii'nin en ilginç taraflarından birisi de minberidir.

Minber abanoz ağacından birbirine geçmiş olup, Anadolu Selçuklu ahşap işlemeciğinin en güzel örnekleridir. 1155 yılında Ahlat'lı Mengum Berti tarafından yapılmış bir şaheserdir. Çinilerle süslü mihrabın önünde çini süslü kubbesi ile örtülmüş bir saha mevcuttur. Mihrab ve kubbelerin çinileri kısmen sökülüştür.

5.2. İPLİKÇİ CAMİİ

Alaeddin Caddesi üzerindedir. Şemseddin Altınoba tarafından 1201 yılından sonra yaptırılmış, Somuncu Ebubekir tarafından genişletilmiş, yenilenmiştir. (1332) Cami İplikçiler Çarşısında bulunduğu için İplikçi Camii ismini almıştır.

1951-1960 yılları arasında Klasik Eserler Müzesi olarak kullanılan camii 1960 yılında tekrar ibadete açılmıştır. Sahip Ata Camii ve Külliyesi: Anadolu Selçuklu Devleti Vezirlerinden Sahip Ata tarafından 1258-1283 yılları arasında inşa edilmiş olan mescid türbe hanığâh ve hamamdan ibarettir. Mimarı Abdullah Bin Kellük'tür. Sadrettin Konevi Camii ve Türbesi:

Konya'nın Şeyh Sadrettin mahallesindedir. 1274 yılında yapılmıştır. Giriş kapısındaki kitabede adı geçen Sadrettin Konevi aslen Malatyalı olup, Konya'ya yerleşmiş, zamanın tanınmış bilginlerindendir. Muhiddin İbni Arabî'den tahsil ve terbiye görmüş, Konya'daki hanikâhında hadis ilimleri okutulmuştur. Mevlâna'ya derin bir sevgi ile bağlanmıştır. Türbe, Camiinin doğusundaki avludur. Açık türbeler tipinin ayakta kalan tek örneğidir. Türbenin şekli Selçuklu kümbetlerine benzer. Gövde açık, kaidesi mermer işleme olan türbenin üzerinde, köşeli bir tambura oturan, kafes şeklinde ahşap bir külah vardır.

5.3. SELİMİYE CAMİİ

Mevlâna Dergâhının batısında inşaatına Sultan Selim II'nin şeyhzadeliği zamanında başlanmış (1558-1567) arasında tamamlanmıştır. Camii Osmanlı klasik mimarisinin Konya'daki en güzel eserlerindendir. Kuzeyinde altı sütuna istinat ettirilmiş yedi kubbeli son cemaat yeri ve mermer süverli geçme basık kemerli cümle kapısı mevcuttur. Ahşap kapı kanatlarından sağdakine "Mescitte Mümin, suda balık gibidir", ibareleri mevcuttur. Son cemaat yerinin sağ ve solunda tek şerefeli iki minaresi vardır.

5.4. ŞERAFETTİN CAMİİ:

Hükümet konağının güney cephesindedir. Camii ilk defa XII. yüzyılda Şeyh Şerafettin tarafından yaptırılmış, 1336 yılında tamamen yıktırılarak Çavuşoğlu Mehmet Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Camii gövdesi kesem taşlardan büyük bir kubbe ile örtülmüştür. Kubbeyi 10 fil ayağı tutmakta, güneyinde bir yarım kubbe ile desteklenmektedir. Mihrabın bulunduğu kısmı dışarıya taşmaktadır. Yarım bir kubbe ile örtülmüştür. Güney kısmı hariç diğer yönlerdeki ikinci kat mahfelli bulunmaktadır. Camii iç yazıve nakışlarla dekorize edilmiş olup, mermer işlemeli mimber ve mihrabı takdire değer bir sanat eseridir. Sonradan ilave edilmiş tek şerefeli bir de minaresi vardır. Osmanlı camii mimarisinin en mümeyyiz vasıflarından birisi olan cemaat yerine yer verilmiş olup, altı mermer sütun üzerine oturmuş yedi küçük kubbeye örtülmüştür.

5.5. KAPU CAMİİ:

Konya'da merkezde sarraflar (çıkırıkçılar) caddesi üzerindedir. Asıl adı İhyaiyye olup eski Konya Kalesinin kapılarından birinin çevresinde yer aldığında Kapı Camii adıyla anılır. Cami ilk defa 1658 yılında Mevlevi Dergahı Postnişinlerinden Pir Hüseyin Çelebi tarafından yaptırılmıştır. Bir süre sonra yıkılan bu camii 1811 yılında Konya Müftüsü Esenlilerzade Seyyit Abdurrahman yenilemiş, 1867 yılında bir yangın camiyle birlikte bu civarda vakıf dükkanları da yok etmiş. Bu olaydan bir yıl sonra camii üçüncü defa yeniden yapılmıştır. Bu yeni inşasına dair 1285 H.(1868 M) tarihli kitabesi taç kapısı üzerinde yer almaktadır. Kapı Camii Konya'da yer alan Osmanlı dönemi camilerinin en büyüğüdür. Kuzeyinde on mermer sütuna istinat eden yüksek bir son cemaat mahalli ve basık kemerli bir cümle kapısı vardır. Ayrıca doğu ve batı yönlerinde de birer kapısı bulunmaktadır. Kesme taşlardan inşa edilen caminin üzeri dıştan çatı, içten büyüklü küçüklü 8 kubbe ile örtülüdür. Taş Mihrabı ve ahşap minberi sadedir.

6. KONYA'DAKİ MÜZELER

6.1. MEVLANA MÜZESİ

Sultânü'l-Ulemâ Bâhaeddin Veled'e hediye edilmiştir. Bugün müze olarak kullanılmakta olan Mevlâna Dergâhı'nın yeri, Selçuklu Sarayı'nın Gül Bahçesi iken bahçe, Sultan Alâeddin Keykubad tarafından Mevlâna'nın babası.

Sultânü'l-Ulemâ tarihinde vefat edince yerine

defnedilmistir.

bahçesine yapılan ilk Ulemâ'nın ölümünden sevenler Mevlâna'ya

babasının mezarının üzerine bir türbe yaptırmak istediklerini söylemişlerse de

12 Ocak 1231 türbedeki bugünkü

Bu defin gül defindir. Sultânü'l-sonra kendisini müracat ederek

Mevlâna "Gök kubbeden daha iyi türbe mi olur" diyerek bu isteği reddetmiştir. Ancak kendisi 17 Aralık 1273 yılında vefat edince Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled Mevlâna'nın mezarı üzerine türbe yaptırmak isteyenlerin isteklerini kabul etmiştir. "Kubbe-i Hadra" (Yeşil Kubbe) denilen türbe dört fil ayacı (kalın sütun) üzerine 130.000 Selçukî dirhemine Mimar Tebrizli Bedrettin'e yaptırılmıştır. Bu tarihten sonra inşâ faaliyetler hiç bitmemiş 19. yüzyılın sonuna kadar parçalar halinde devam etmiştir.

Mevlevî Dergâhı ve Türbe 1926 yılında "Konya Âsâr-i Âtîka Müzesi" adı altında müze olarak hizmete başlamıştır. 1954 yılında ise müzenin teşhir ve tanzimi yeniden gözden geçirilmiş ve müzenin adı "Mevlâna Müzesi" olarak değiştirilmiştir.

Müze alanı bahçesi ile birlikte 6.500 m² iken, yeri istimlak edilerek Gül Bahçesi olarak düzenlenen bölümlerle birlikte 18.000 m²'ye ulaşmıştır.

Müzenin avlusuna "Dervîsân Kapısı"ndan girilir. Avlunun kuzey ve batı yönü boyunca derviş hücreleri yer almaktadır. Güney yönü, Matbah ve Hürrem Paşa Türbesi'nden sonra, Üçler Mezarlığı'na açılan Hâmûsân (Susmuslar) kapısı ile son bulur. Avlunun doğusunda ise Sinan Paşa, Fatma Hatun ve Hasan Paşa türbeleri yanında semahane ve mescit bölümleri ile Mevlâna ve aile fertlerinin mezarlarının da içerisinde bulunduğu ana bina yer alır.

Avluya Yavuz Sultan Selim'in 1512 yılında yaptırdığı üzeri kapalı şadırvan ile "Seb-i Arûs" havuzu ve avlunun kuzey yönünde yer alan selsebil adı verilen çeşme, ayrı bir renk katmaktadır.

6.1.1. Tilâvet Odası

Tilâvet Arapça bir kelime olup, Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle ve usulüne uygun olarak okuma anlamına gelir. Geçmişte bu oda da Kur'an-ı Kerim okunulduğu için buraya tilâvet odası denmiştir. Halen Hat Dairesi olarak kullanılmaktadır.

Hat Dairesi'nde Mahmud Celaleddin, Mustafa Rakim, Hulusi, Yesarizâde gibi devirlerinin meşhur hattatlarının levhaları yanında, Sultan II. Mahmud'un yazdığı altın kabartma bir levha da yer almaktadır. Gümüş kapı üzerinde teşhir

edilmekte olan Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi'nin hattı ile yazılmış olan Molla Cami'ye ait Farsça beyitte şöyle denilmektedir.

- Kabetü'l-ussâk bâsed in mekam
- Her ki nakis amed incâ sod tamam
- (Bu makam aşıkların kâbesi oldu. Buraya noksan gelen tamamlanır.)

6.1.2. Huzûr-i Pîr (Türbe)

Türbe salonuna Sokullu Mehmet Paşa'nın oğlu Hasan Paşa'nın 1599 yılında yaptırdığı gümüş kapıdan girilir. Burada bulunan iki vitrin içerisinde Mevlâna'nın meşhur eserlerinden Mesnevi'nin, Divân-ı Kebir'in en eski nüshaları sergilenmektedir. Türbe salonunu üç küçük kubbe örter. Üçüncü kubbeye post kubbesi de denilir ve yeşil kubbeye kuzey yönünden bitişiktir.

Türbe salonu doğuda, güneyde ve kuzeyde yüksekçe bir set ile çevrilir. Kuzeyde iki parça halinde yer alan yüksek setlerde 6 Horasan erinin sandukaları yer almaktadır. Horasan erlerinin hemen ayak ucunda ise İlhanlı Hükümdarı Ebû Said Bahadır Han için yapılmış nisan taşı sergilenmektedir.

Yine burada yer alan iki levha, Mevlâna'nın felsefesini ve düşünce sistemini açıklaması açısından önemlidir. 1. levha Türkçedir ve şöyledir;

"Ya olduğun gibi görün

Ya görüldüğün gibi ol"

Hız. Mevlâna

İkinci levha ise Mevlana'nın Farsça bir rubaisidir. Rubainin Türkçe çevirisi şöyledir;

"Gel Gel, ne olursan ol, gel! İter kâfir, ister mecûsî, ister puta tapan ol, gel!
Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir. Yüz kerre tövbeni bozmuş olsan da
yine gel!"

Hz. Mevlâna

Türbe salonunu doğuda ve güneyde çevreleyen yüksekçe set üzerinde ise Mevlâna ve babası Bahaeddin Veled'in soyundan gelme, 10'u hanımlara ait olmak üzere 55 adet mezar ile, Hüsameddin Çelebi, Selâhaddin Zerkûbî ve Seyh Kerimüddin gibi mevlevîlikte makam sahibi olmuş 10 kişiye ait toplam 65 mezar bulunmaktadır. Hanımlara ait mezarların üzerinde yer alan sandukalara sikke konulmamıştır.

Yeşil Kubbenin tam altında Mevlâna'nın ve oğlu Sultan Veled'in mezarları yer almaktadır. Mezarların üzerindeki iki bombeli mermer sandukayı 1565 yılında Kanunî Sultan Süleyman yaptırmıştır. Sandukaların üzerinde yer alan altın sırma tellerle işlenilmiş Pûsîde ise Sultan Abdülhamid II. tarafından 1894 yılında yaptırılmıştır.

Halen Mevlâna'nın babası Bahaeddin Veled'in mezarı üzerinde bulunan ve bazı kişilerin "oğlu gelince babası ayağa kalkmış" dedikleri ahşap sanduka ise, bir Selçuklu şaheseri olup, 1274 yılında Mevlâna için yaptırılmıştır. Kanunî, Mevlana ve oğlu Sultan Veled'in mezarları üzerine 1565 yılında yeni bir mermer sanduka yaptırınca, ahşap sanduka buradan kaldırılmış ve sandukası olmayan Mevlâna'nın babasının mezarının üzerine konulmuştur.

6.1.3. Semâ-hâne

Semâhâne bölümü, Mescid bölümü ile birlikte XVI. yy. da Kanunî Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Semâhâne'de semâ, 1926 yılında Dergâh müze oluncaya kadar devam etmiştir. Semâhâne'de yer alan naat kürsüsü ve müzisyenlerin oturdukları mutrib hücresi ile erkekler ve hanımlara ait mahfiller orijinal halleri ile korunurken, Semâhâne'nin uygun duvarlarında tarihi halılar ve yine vitrinler içerisinde madeni ve ahşap eserlerle Mevlevî musiki aletleri sergilenmektedir.

6.1.4. Mescid

Mescide çerag kapısından girilir. Ayrıca mezarların bulunduğu huzûr-pîr ve Semâhâne bölümlerinden de birer küçük kapı ile geçişler vardır. Bu bölümde müezzin mahfili ve Mesnevîhân kürsüsü orjinal halleriyle muhafaza edilmektedir.

Mescidin güney duvarı üzerinde çok değerli hali ve ahşap kapı numuneleri sergilenirken, Mescid içerisine serpiştirilen 10 adet vitrinde de çok değerli cilt, hat ve tezhip numuneleri sergilenmektedir.

6.1.5. Hali Kumas Bölümü - Derviş Hücreleri

Mevlâna Dergâhının ön avlusunun batı ve kuzey yönünü çevreleyen, her birinde birer küçük kubbe ve baca bulunan 17 hücre bulunmaktadır. Bu hücreler Padişah III. Murat tarafından 1584 yılında dervişlerin ikameti için yaptırılmıştır.

Bu hücrelerden giriş kapısının sağında kalan dört hücre, halen gişe ve idare binası olarak kullanılmaktadır. Girişin solunda kalan 13 hücrenin baştan iki tanesi postnişin ve Mesnevîhân hücresi olarak, orjinal esyaları ile teşhir edilmiştir.

En sondaki iki hücre ise değerli kitap koleksiyonlarını müzemize hediye eden Rahmetli Abdülbakî Gölpınarlı ile Dr. Mehmet Önder'in kitaplarına tahsis edilmiştir. Halen kütüphane olarak hizmet vermektedir.

Diğer 9 hücrenin ara duvarları kaldırılarak birbirine bağlı iki büyük koridor elde edilmiştir. Bu koridorlardan birinde ülkemizin Kula, Gördes, Uşak, Kırşehir gibi yörelerine ait tarihi halıları, diğer koridorda ise Konya iline bağlı, Ladik, Karaman, Karapınar, Silfe gibi yörelerde dokunmuş tarihi halılar sergilenmektedir.

Bu hücrelerin koridora açılan pencere ve kapı boşluklarına yapılan vitrinlerde ise Mevlevî etnografyasına ait pazarcı masası, mütteka, nefir gibi Dergâhtan müzeye nakledilen tarihi nitelikteki eşyalarla, müze koleksiyonunda yer alan son derece değerli Bursa kumaşları sergilenmektedir.

6.1.6. Matbah Bölümü

Matbah müzenin güney batı köşesinde yer alır. 1584 yılında Sultan III. Murat tarafından yaptırılmıştır. Dergâhın müzeye dönüştürülüşü 1926 yılına kadar yemek ihtiyacı burada karşılanıyordu.

1990 yılında yapılan onarımlardan sonra bu bölümün teşhir ve tanzimi mankenler ile yeniden yapılmıştır. Matbahın asıl işlevi olan yemek pişirme ve somat denilen sofrada yemek yeme adabı mankenlerle anlatılmaya çalışılmıştır. Matbahın diğer işlevlerinden olan Nev-ni-yâz denilen Mevlevî aday adayı saka postu üzerinde otururken, Semâ talim çivisi yanında ise Semâ Dedesi'nin can tabir edilen Mevlevî derviş adayına semâ talim ettirisi anlatılmaya çalışılmıştır.

6.2. ARKEOLOJİ MÜZESİ

Arkeoloji Müzesi ilk defa 1901 yılında Karma Ortaokulunun Güneybatı köşesindeki yapıda açılmıştır. 1927 yılında eserler sergilenmek üzere buradan Mevlânâ Müzesine, 1953 yılında da İplikçi Camiine taşınmıştır. 1962 yılında ise bugünkü müze kurularak hizmete sunulmuştur.

Müzemiz Neolitik çağdan başlamak üzere, Eski Tunç, Orta Tunç (Asur Ticaret Kolonileri), Demir (Frig, Urartu) Klasik, Hellenistik, Roma ve Bizans Devrine ait eserler sergilenmektedir.

6.2.1. Prehistorik Eserler Salonu

6.2.1.1. Neolitik Çağ Eserleri (M.Ö. 6500-5300).

Erbabı, Süberde, Çatalhöyük kazılarında bulunan Neolitik Çağ eserleri'nin yanı sıra elde yapılmış pişmiş toprak kaplar obsidyen ve çakmak taşından yapılmış ok ve mızrak uçları yer almaktadır.

6.2.1.2. Eski Tunç Çağı Eserleri (M.Ö. 3000-1950).

Bu devire ait eserler genellikle Sızma ve Karahöyük kazılarında gelmiştir. Ayrıca Beyşehir Gölü çevresinden gelen ve Göller Bölgesi'nin tipik özelliklerini taşıyan üzeri yivli pişmiş toprak kaplar sergilenmektedir.

6.2.1.3. Orta Tunç (Asur Ticaret Kolonileri) Çağı Eserleri (M.Ö. 1950-1750)

Konya Karahöyük'te 1952 yılından beri yapılan sistemli kazılarda elde edilen çarkta yapılmış, çok çeşitli formlarda pişmiş toprak kaplarla, üzüm salkımı şeklinde kandiller, hayvan biçimi kaplar, bronz halkalar, silindir mühürler bulunmaktadır.

6.2.2. Demir Devri Eser Salonu

6.2.2.1. Demir Çağı Eserleri (M.Ö. 8-7-6 yy.)

Konya Alaaddin Tepesi'nde bulunan üzeri figürlü Frig Devri kap parçaları, Konya Karapınar İlçesinin 20 km. kuzeyinde Kıcıkışla'da bulunan çeşitli formlarda Frig Devri boyalı kapları, Urartu'lara ait bronz fibulalar (iğne) üzeri figürlü plakalar vardır. Kıcıkışla'da Frig kapları ile birlikte çeşitli formlarda yapılmış pişmiş toprak, boyalı Lidya kapları yer almaktadır.

6.2.2.2. Klasik Devir Eserleri (M.Ö. 480-330).

Bu döneme ait Kıcıkışla'dan gelen üzeri parlak siyah boyalı ithal malı kyliks'ler, lekythos'lar ve üzeri siyah figür tekniğine göre işlenmiş bir Oinokhoe vardır.

6.2.2.3. Hellenistik Devri Eserleri (M.Ö. 330-30)

Çeşitli formlarda yapılmış, üzeri parlak perdahlı, tabaklar, çanaklar ile derin oymalı bir kap kalıbı parçası yer almaktadır.

6.2.2.4. Roma Devri Bronz Heykelcikleri (M.Ö. 30-M.S. 395)

Bir vitrinde, bronzdan yapılmış, Roma Devri Hermes, Eros ve boğa heykelcikleri vardır.

6.2.3.1. Roma Devri Salonu Roma Devri Eserleri (M.Ö. 30-M.S. 395)

Bu devirden Beyşehir İlçesi, Yunuslar Köyü'nde bulunan Sidemara tipi sütunlu mermer Herakles Lahdi (M.S. 250-260) Iconium, (Konya) Nekropolünde bulunan Sidemara tipi sütunlu ve Pamphylia tipi girlandlı mermer, Roma Devri (M.S. 2., 3.yy.) lahitleri ile bir Poseidon heykeli, pişmiş toprak lahitler, yatay vitrinlerde aynı devirden kalma pişmiş toprak kandiller, koku kapları, cam gözyaşı şişeleri, parfüm kapları, deney tüpleri, bardaklar, sürahiler ve cam bilezikler, altın yüzük ve küpeler, kıymetli taşlardan yapılmış yüzük kaşları, fildişi tarak ve manikür aletleri sergilenmektedir.

6.2.3.2. Bizans Devri Eserleri (M.S. 395-1453)

Müzemizce 1990 yılında Sille, Tatköy'de yapılan kazıda Tatköy Kilisesi'nden elde edilen ve M.S. 6.yy'a tarihlenen 6,30 x 3,50 m. boyutlarındaki taban mozaïği ve Çumra, Alibeyhöyük, Kilise mevkiinde 1991 ve 1992 yıllarında yapılan kazılarda elde edilen taban mozaikleri sergilenmektedir. Bir vitrinde ise yine Bizans Devrinden, bronz kapı tokmakları, kazan kulpları, rölikerler, haçlar, markalar ve ok uçları vardır.

6.2.4. Bahçedeki Eserler

Revaktaki Eserler Müze girişindeki revakta, Sille'den ve Konya Merkezinden gelen Bizans Devri, taş ve mermerden yapılmış mimari parçalar, mezar taşları ile Roma Devrinden (M.S.2., 3.yy.) mezar stelleri sergilenmiştir.

6.2.4.1. Ön Bahçedeki Eserler

Ön bahçede, taş ve mermerden yapılmış Roma Devri (M.S.2., 3.yy.) heykelleri, lahitleri, mezar sandukaları ve stelleri, kül kutuları, mezar aslanları, sütun

başlıkları ile yazıtlar görülmektedir. Bu yazıtlardan St. Paul'un ziyaret ettiği şehirler olan Iconium, Derbe ve Lystra yazıtları çok önemlidir.

6.3. ATATÜRK MÜZESİ

Atatürk Caddesi
1912 yılında inşa edilen
tarihi bina; kesme,
ve tuşladan yapılmıştır.
yılında hazine adına
ev vali konağı olarak
Atatürk'ün Konya'ya
de kendisine tahsis
1927 yılında hazineden

üzerinde
iki katlı
moloz taş
1923
tescil edilen
kullanılmış,
gelişlerinde
edilmiştir.

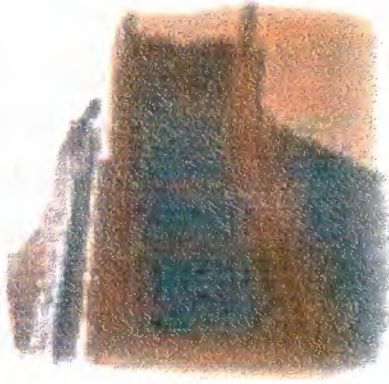
Konya
Belediyesince satın alınan ev 19.7.1928 tarihinde Konyalıların Atatürk'e
şükranlarının bir ifadesi olarak Atatürk adına tescil edilmiş ve tapusuna
"Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya Konyalıların hediyesidir." kaydı
konulmuştur. 1940 yılında Konya Özel İdaresince sembolik bir bedel karşılığında
satın alınan ev, tekrar vali konağı haline getirilmiş ve 1963 yılına kadar vali konağı
olarak kullanılmıştır.

1963 yılında bina Milli Eğitim Bakanlığına devredilerek onarılmış ve bir yıl
sonra 17 Aralık 1964 tarihinde "Atatürk Evi-Kültür Müzesi" adıyla ziyarete
açılmıştır. Atatürk Müzesi, Atatürk'ün Doğumunun 100.yılında İl Kutlama Komitesi
Baskanlığının talepleri üzerine, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler
Genel Müdürlüğüne restore edilerek, sergileme ve düzenlenmesi de yeniden
yapılmış ve 17 Nisan 1982 tarihinde "Atatürk Müzesi" olarak ziyarete açılmıştır.
Müzenin düzenlenmesinde, yapının ev olarak kullanılma özelliği göz önünde
tutulmuş olup, bu nedenle mimari özelliğini bozacak bir değişikliğe gidilmemiştir.

Müzedeki Kurtuluş Savaşında Konya ve Konyalının yeri belge ve fotoğraflarla
anlatılmaya çalışılmıştır. Müzenin alt ve üst salonlarındaki sergilemede pano ve
vitrinle bütünlük sağlanmaya çalışılmış, zemin katta Cumhuriyet öncesine ait belge
ve fotoğraflarla Atatürk'ün Konya ziyaretleri anlatılmıştır.

Panolarda, Atatürk'ün Konya'ya gelişlerini, şehirde yaptığı ziyaretleri, bu evde tuttuğu günlük notları gösteren belgeler, fotoğraflar ve gazete kupürleri sergilenmektedir. Vitrinlerde ise Atatürk'e ait bazı elbiseler ile bu evde kullandığı muhtelif eşyalar teşhir edilmektedir.

6.4. KARATAY (ÇİNİ ESERLER) MÜZESİ

Medrese Karatay İlçesi, Ferhuniye Mahallesi, Adliye Bulvarında Alaaddin Tepesi'nin kuzeyinde yer almaktadır.

Karatay Medresesi, II.Sultan İzzeddin Keykavus Devrinde, Emir Celaledin Karatay tarafından, 649, H. (1251 M.) yılında yaptırılmıştır. Mimarı bilinmemektedir. Osmanlı Devrinde de kullanılan medrese XIX. yy.ın sonlarında terk edilmiştir.

Medrese Selçuklular Devrinde hadis ve tefsir ilimleri okutulmak üzere "Kapalı Medrese" tipinde Sille taşından inşa edilmiştir. Tek katlıdır. Giriş doğudan gök ve beyaz mermerden yapılmış kapı ile sağlanmaktadır. Kapı Selçuklu Devri taş işçiliğinin şaheser bir örneğidir. Yazı ve desenlerle süslenmiştir. Kapının üzerinde medresenin yapımı ile ilgili kitabeler yer almaktadır. Kapının diğer yüzeylerine seçme ayet ve hadisler kabartma olarak işlenmiştir.

Kapıdan, evvelce kubbe ile örtülü (şimdi üzeri açık) bir avluya, buradan da bir kapı ile medreseye girilir. Medrese salonunun üzeri, merkezinde fener bulunan ve mozaik çinilerle kaplı kubbe ile örtülüdür. Kubbe kasnağında, duvarların üst kısımlarındaki bordürlerde ve hücre kapıları üzerindeki panoda ayetler yazılıdır. Binanın batı yönünde bulunan beşik tonozlu eyvanın kemerinde besmele ve Ayet-el Kursi yer almaktadır. Kubbeye geçiş elemanı olan üçgenlerde ise Muhammed, İsa, Musa ve Davud Peygamberlerin isimleri ile dört halifenin (Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali)'nin isimlerine yer verilmiştir. Eyvanın solundaki kubbeli hücre Celaledin Karatay'ın türbesidir.

Medrese duvarlarındaki mozaik çinilerin büyük bir kısmı dökülmüştür. Çinilerde kullanılan renkler, turkuvaz (firuze), lacivert ve siyahtır.

Anadolu Selçuklu Devri çini işçiliğinde önemli yeri bulunan Karatay Medresesi 1955 yılında "Çini Eserler Müzesi" olarak ziyarete açılmıştır.

Sergilenen eserler Anadolu, Selçuklu ve Osmanlı dönemine aittir. Celaleddin Karatay Türbesinin bulunduğu hücrede ve güneydeki öğrenci hücrelerinde Kubad-Abad Sarayı çinileri, I. Alaaddin Keykubat'ın emri ile yaptırılan Kubad-Abad Sarayı İbrahim Hakkı Konyalı ve Prof. Dr. Osman Turan'ın Beyşehir civarında olması gerektiğini işaret etmelerinden sonra 1949 yılında Konya Müze Müdürü Zeki Oral tarafından Kubad-Abad'ın yeri bulunmuştur. 1952'de Zeki Oral, 1965-1966'da Katharina Ottodorn'un ve 1967'de Mehmet Önder'in sondaj ve kazı çalışmaları ardından uzun süre kendi kaderine terk edilen Kubad-Abad 1980 yılından itibaren Prof. Dr. Rüçhan Arık tarafından yeniden ele alınarak sistemli kazılara başlanmıştır.), alçı süsleri, çini tabaklar, kandiller ve sırsız seramikler sergilenmektedir. Kubad-Abad Sarayı çinileri haç, yarım haç, sekiz köşeli yıldız ve kare şeklinde olup, lüster ve sıraltı tekniği ile yapılmıştır. Eyvanda Selçuklu Dönemine ait çini kalıntıları, Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait seramikler teşhir edilmektedir. Kubbeli salonda Selçuklu dönemine ait cam tabak, çini parçaları, Beyşehir Eşrefoğlu Camiine ait tavan göbekleri ve Osmanlı dönemine ait seramikler bulunmaktadır.

6.5. KONYA EREĞLİ MÜZESİ

1968 yılında kurulan Ereğli Müzesinde 8096 adet kültür varlığı sergilenmektedir. Yıllık ortalama ziyaretçi sayısı 10900'dür. Müze; geniş bir açık teşhire sahip olmasına karşın bir salonda kapalı teşhir yapılmaktadır.

Ereğli Müzesi; M.Ö. 7000 yılında başlayarak neolitik dönemden itibaren kesintisiz tüm medeniyetlerin sentezi durumundadır. Hierakleia antik kenti ve çevrede bulunan kültür varlıkları Ereğli Müzesinde sergilenmektedir. Neolitik döneme ait Can Hasan'dan çıkan el baltaları, duvar frekleri, el değirmenleri, kazıcı aletler ve pişmiş toprak kaplar, Kalkolitik döneme ait polikrom pişmiş toprak kaplar,

ağırsaklar, eski tunç çağına ait hayvan ve insan figürleri, ok uçları, damga mühürler, el baltalar, Asur ticaret koloni çağına ait bulleli testiler, idoller, Hitit çağına ait pişmiş toprak meyvelikler, pişmiş toprak tuzluklar, silindir ve damga mühürler, karabeuslar, hiyoroglif ve çivi yazılı heykel kaideleri, Frig çağına ait fibulalar, gaga ağızlı testiler, phialeler, Hellenistik döneme ait lekythos'lar Herakliea defnesi diye adlandırılan gümüş Athena sikkeleri, altın varaklar, Roma dönemine ait mimari parçalar, mezar stelleri, insan ve hayvan figürleri, Bizans çağına ait mimari parçalar, altın kristogramlar, Selçuklu ve Karamanoğlu dönemine ait sirli kâseler, alçı süslemeler, Osmanlı dönemine ait çavdar sapından yapılmış çeyiz sandığı, el yazması altın teshipli Kur'an-ı Kerimler, silahlar, el dokuması halı ve kilimler Müzemizde bulunan en önemli taşınır kültür varlıklarıdır.

Ayrıca geç Hitit dönemine ait İvriz Kaya Anıtı, Göztepe tümülüsünde bulunan Hellenistik döneme ait altın kaplamalı ahşap lahit parçaları ve altın Efes sikkesi dünyanın en nadide eserlerindendir.

6.6. ETNOĞRAFYA MÜZESİ

İlkin eğitim amaçlı olarak inşa edilen bina 1975 yılında Etnografya Müzesi olarak hizmete açılmıştır. Üç katlı binanın bodrum katında fotoğrafane, arşiv, ayniyat ve etütlük eser depoları, kaloriferhane ile halen çalışmaları devam etmekte olan 1998 yılı içerisinde açılması planlanan halı-kilim seksiyonu bulunmaktadır.

Zemin katta teşhir salonu ve Dr. Mehmet Önder konferans salonu; birinci katta bürolar, idari hizmet servisleri, kütüphane ve eser depoları bulunmaktadır.

Teşhir salonunda satın alma, hediye ve başka müzelerden devir yolu ile müzeye kazandırılan daha çok Konya ve çevresine ait etnografik eserler sergilenmektedir.

Sergilenen eserler arasında; oyalar, çeşitli cins ve büyüklükte keseler, değişik malzeme ve tekniklerle yapılmış işlemeli bohça, peşkir, uçkur, yemeni örnekleri, son devir Türk kumaşlarından örnekler, bindallı, gelinlik, cepken, kaftan, içlik ve şalvar örnekleri; kadın süs eşyalarından kemer tokaları, bilezik, fes askıları, tepelik örnekleri, kahve fincanı ve zarfları, kahve kutusu, kahve tavası, kahve değirmeni, kahve takımı örnekleri; madeni cam ve porselen mutfak kapları, şifa ve hamam tasları, şamdan buhurdan, gülabdan örnekleri; değişik malzemelerden tesbih örnekleri, hat sanatında kullanılan malzemeler ve yazı takımı; çekmece, rahle, el yazması, yazı levhası örnekleri; ahşap sedef kakma salon takımı ve çekmece örnekleri; Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait halı-kilim, cicim örnekleri; Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait ateşsiz ve ateşli silahlardan ok, yay, sadak, hançer, kılıç örnekleri ile çakmaklı, kapsüllü tabanca ve tüfekler ayrıca bunların yardımcı silah malzemeleri bulunmaktadır.

6.7. İNCE MİNARE (TAŞ VE AHŞAP ESERLER) MÜZESİ

Konya ili, Selçuklu ilçesinde, Alaaddin Tepesi'nin batısındadır. Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus devrinde vezir Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından, Hadis ilmi öğretilmek üzere 663 H.(1264 M.) yılında inşa ettirilmiştir. Yapının mimarı Abdullah oğlu Keluk'tur.

Darü-l Hadis Selçuklu devrinin avlusu kapalı medreseleri grubundadır. Tek eyvanlıdır. Doğusunda yer alan Taç Kapı, Selçuklu Devri taş işçiliğinin en güzel örnekleri arasındadır.

Giriş kemerinin iki tarafında yer alan üçer küçük sütun ve kemer kavsarası bitkisel ve geometrik motiflerle süslüdür.

Taç kapıdan çapraz tonozlu mekâna geçilmektedir. Cepheden bakıldığında fark edilemeyen bu mekân, binanın esas eyvanı için simetri teşkil etmektedir. Bu mekânın yan duvarlarındaki iki adet niş mimariye estetik kazandırmıştır.

Çapraz tonozlu giriş bölümünden divanhaneye girilir. Ortasında havuzu bulunan üzeri kubbeli, kare planlı avlunun güney ve kuzeyinde besik tonozlu dikdörtgen planlı öğrenci hücreleri bulunmaktadır. Kubbeye geçiş pandatiflerle sağlanmıştır. Kubbe kasnağında kûfi yazı ile "El-Mülkü-Lillah" "Ayet'ül Kursi" yazılıdır. Yapı ışığını, mazgal ve dikdörtgen pencereler ile kubbeye yer alan fenerden sağlamaktadır.

Girişin karşısında avludan üç basamakla çıkılan basık tonozlu eyvan yer almaktadır. Eyvanın iki yanında kare planlı, kubbeli birer dersane yer almaktadır.

Anıtsal yapının ön cephesi kesme tastandır ve yan duvarlarının dış cepheleri moloz taştan yapılmıştır. İç mekânlarda tuğla hem statik, hem de dekoratif amaçlı kullanılmıştır.

Kuzeyinde yer alan mescitten bugün yalnız tuğla örgülü mihrabı kalmıştır. Yapıya adını veren minarenin kaide kısmı muntazam yönü taşı kaplamalıdır. Beden kısmı tamamen tuğla örgülüdür. Bugün mevcut gövdesi sekiz köşeli olup, çeşitli formda bombeler halindedir. Minare turkuvaz rengine, beyaz hamurlu tuğlalarla örülmüştür. Minarenin orijinali iki serefeli iken, 1901 yılında düşen yıldırım, iki şerefeden birini tahrip etmiştir.

İnce Minareli Medrese XIX. yüzyılın sonuna kadar faaliyetini sürdürmüştür. 1876-1899 yıllarında tamir edildiği bilinmektedir. Cumhuriyet devrinde 1936 yılında başlayan çeşitli onarım çalışmalarından sonra, 1956 yılında Taş ve Ahşap Eserler Müzesi olarak hizmete açılmıştır.

Müzede Selçuklu ve Karamanoğlu devrine ait taş ve mermer üzerine oyma tekniği ile yazılmış yapı ve tamir kitabeleri, Konya kalesine ait yüksek kabartma rölyefler, çeşitli ahşap malzemeye oyma tekniği ile yapılmış geometrik ve bitkisel motiflerle bezenmiş kapı ve pencere kanatları, ahşap tavan göbeği örnekleri ve mermer üzerine işlenmiş mezar sahidesi ve sandukalar teşhir edilmektedir.

Başkenti Konya olan Selçuklu'ların sembolü çift başlı kartal ve kanatlı melek figürlerinin en güzel örnekleri de bu müzede sergilenmektedir.

6.8. SIRÇALI MEDRESE (MEZAR ANITLARI MÜZESİ)

Sırçalı Medrese Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde medrese olarak kullanılmıştır. XVII.yy.da terk edilmiş olan medresenin talebe odaları yıkılmıştır. XIX. yy.da ise kerpiçe yapılan bu odalarda eğitime devam edilmiştir.

Medrese 1954 yılında yeniden onarıma ve korumaya alınarak 1960 yılında Konya Müzesi'ne bağlı "Mezar Anıtları" seksiyonu olarak ziyarete açılmıştır. 1969 yılında aslına uygun olarak Kültür Bakanlığı tarafından restore edilmiştir.

1988-1990 yılları arasında yeniden restorasyona alınan ve teşhir tanzimi yapılarak yenilenen müzenin bahçesinde toprak altında olan Bizans Devrine ait katakomp da onarılarak ziyarete açılmıştır. Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi'nde çoğunluğu zaman içerisinde yok olan mezarlıklardan toplanan tarih ve sanat tarihi açısından değerli olan Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemlerine ait mezar taşları sergilenmektedir.

Mezar Anıtları Müzesi'nin üst katı halen "Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü"nün kullanımındadır. Konya'nın ve Anadolu'nun önemli medreselerinden biri olan Sırçalı Medrese Konya ili, Meram ilçesi, Gazialı Mahallesindedir. Açık avlulu, iki eyvanlı ve iki katlı medreselerden olan Sırçalı Medrese, H. Gıyaseddin Keyhüsrev Devrinde Bedreddin Muslih tarafından yaptırılmıştır. Binanın önemli bölümlerinde kesme taş diğer kısımlarda moloz taş kullanılmıştır. Çeşitli değişikliklerle 1924 yılına kadar medrese olarak kullanılmıştır.

Doğu-batı yönünde uzanan medresenin dikdörtgen biçimindeki ön cephesi kesme taştandır. Öne çıkıntı yapan taç kapı çeşitli geometrik ve Rumi süslerle bezenmiştir. Giriş kapısının üstüne rastlayan kısımda kitabe bulunmaktadır. Bunun iki yanında üstü mukarnalı süs işçilikleri vardır. Ayrıca klasik Selçuklu taç kapılarında rastladığımız gibi kapının iki yanında iki niş bulunmaktadır. Giriş kapısından sonra besik tonozlu eyvan gelir.

Bu bir bakıma ikinci eyvan durumundadır. İkinci katın oluşumundan dolayı Bursa kemeri şeklinde sirli tuğla ve çinilerle kapalı tonoz örtüsü biraz basıktır. Sağ tarafta türbe solda ise medrese odası vardır. Türbe kubbemsi tonoz örtülü olup bir penceresi cepheye diğeri avluya açılmaktadır. Duvarları ve örtüsü, sirli tuğlalarla balık sırtı şeklinde konularak süslenmiştir. Soldaki medrese odası beşik tonoz örtülü olup bir pencere cepheye açılmaktadır. Günümüze kalan sağlam medrese odası bu odadır.

Medresenin dikdörtgen bir avlusu ve avlunun ortasında bir havuzu vardır. Avlu üç yönden revaklarla çevrilidir. Revakların kalan kısımlarından ayakların duvar yüzeylerinin çeşitli şekillerde sirli tuğla ve çinilerle kapalı olduğu anlaşılmaktadır. Avlunun sağında ve solunda dörder talebe odası bulunmaktadır. Üst kattaki odalarla birlikte toplam oda sayısı onaltıdır. Odaların kapı ve pencereleri avluya açılmaktadır.

Ana eyvanın sağında ve solunda kubbeli birer oda vardır. Bunlar klasik kışık dershanelerdir. Yapının en süslü ve gösterişli yeri olan ana eyvan bugün oldukça sağlam durumdadır. Yalnız eyvan kemerinin yeri kadar olan altıgen çiniler ve eyvanın üst kısmındaki çiniler dökülmüş ve bozulmuştur. Eyvan bir basamakla avludan ayrılmaktadır. Cephesi çeşitli şekillerde ve görünüşlerde çinilerle ve

yazılarla bezelidir. Bu yazılar Kuran'dan alınmış surelerdir. Kemer içinde yer alan altıgenin ortasında, binanın mimarının kitabesi bulunmaktadır. Medreseyi "Tuslu Mehmet Usta"nın yaptığı yazılıdır. Yazı bordürleri eyvanın cephesini çepeçevre dolaşmaktadır. Eyvanın güney duvarında çinileri dökülmüş mihrap bulunmaktadır. Sırçalı Medrese çinileri çini sanatı yönünden önemli bir yer tutmaktadır.

6.9. ÖREN YERLERİ

Sile Aya-Elena Kilisesi

Sille, Konya ili, Selçuk ilçesine bağlı kent merkezine 7 km. uzaklıkta bir yerleşim birimidir. İsa'nın doğumundan 327 sene sonra Bizans İmparatoru Konstantinus'un annesi Helena, Hac için Kudüs'e giderken Konya'ya uğramış, buradaki ilk Hristiyanlık çağlarına ait oyma mabedleri görmüş, Hristiyanlara mabed yaptırmaya karar vermiştir. Sille'de bir

Mihail Arkhankolos adına bu kilisenin temel atma töreninde bulunmuştur. Kilise asırlar boyu onarımlar görerek günümüze kadar gelmiştir.

Kilisenin iç yapısının üstünde Yunan harfleriyle yazılmış Türkçe bir tamir kitabesi kilisenin tarihi hakkında bilgi vermektedir. Bu kitabe 1833 tarihlidir. Aynı kitabenin üzerinde ise kilisenin Sultan Mecit döneminde dördüncü kez onarım gördüğünü belirten üç satırlık bir kitabe daha bulunmaktadır.

Kilise düzgün kesme Sille taşı ile yapılmıştır. Avlusunda kayalara oyulmuş odalar bulunmaktadır. Kilisenin kuzeye açılan kapısından dış nartekse girilir. Burada kadınlar mahfeline çıkan iki yönlü taş merdivenler yer almaktadır. Kilisenin ana kubbesi dört fil ayağı üzerinde olup, kilise üç şahinlidir. Kilisenin içerisinde ahsaptan üzerleri alçı süslü bir vaaz kürsüsü ile apsidle ana mekâni ayıran ahşap alçılı kafes bir sanat şaheseridir. Kubbe geçişlerinde ve taşıyıcı ayaklarda Hz. İsa, Hz. Meryem ile havariilere ait resimler bulunmaktadır.

6.9.1. Eflatunpınar

Konya ili, Beyşehir ilçesi, Eflatunpınar Köyü içinde bulunmaktadır. Anıtı 1849 da bilim dünyasına ilk haber veren kişi W.J. Hamilton'dur. Daha sonra F.Sarre ve J.Garstang'da bu anıt konusunda kitap yayınlamışlardır.

Anıt, bir su kaynağının kenarında dikdörtgen taşlar üzerinde kabartmalardan oluşmaktadır. Niteliğini kaybetmeyen kabartmalar ön kısmındaki 14 adet taş blok üzerine oyulmuştur. Anıtın ilk planı bilinmemektedir.

Bu anıt diğer açık hava anıtlarından daha küçüktür. Doğal bir kayaya oyulmamış, figürlü blok taşların örülmesiyle oluşmuştur. Su kaynağının yanında bulunan bu anıtın su toplama havuzunun ilk yapılış tarihi henüz araştırılmamıştır.

6.9.2. Fasıllar

Fasıllar Anıtı Konya'nın Beyşehir İlçesine bağlı, Fasıllar Köyünün güneyine düşen, bir tepeliğin batı eteğinde yatmaktadır. Ramsay bu anıtı Fasıllar adıyla yayınlamıştır. Tahminen 70 ton ağırlığında, bazalttan yapılmıştır. Eserin, işlenmiş olduğu tas ocağına yakın bir yerde bulunması, bu eserin başka bir yer için yapıldığını, fakat her nedense uygun olmayan bu yerde bırakıldığı kanısını uyandırmaktadır. Anıtın üzerinde bir tanrı, iki aslan ve birinci tanrıdan daha önemsiz olan ikinci bir tanrı bulunmaktadır.

Tanrı bir ayağını aslan üzerine, diğer (sol) ayağını dağ tanrısı üzerine basmıştır. Dağ tanrısının hemen yanında diğer aslanın benzeri olan, ikinci bir aslan tasvirine de yer verilmiştir.

Anıtın bazı yerlerinin ayrıntılı işlenmemiş olması, bazı yerlerinin ise çok kaba işlenmiş olması, uzaktan görülebilecek bir yere dikilmek üzere hazırlandığını göstermektedir.

Hititler anıtları genelde doğal bir kayanın bir yönünü düzelterek ve kabartmalarla süsleyerek oluşturmaktadır. Ama Fasıllar anıtında tek parça büyük blok üzerine betimleme yapılmıştır.

Anıttaki figürlerin, Eflatunpınar'daki figürlere ve Alacahöyük'teki orthostatlara benzemesinden dolayı, bunların IV. Tuthalia döneminden kalma olduğu sanılmaktadır.

6.9.3. Karahöyük

Konya'nın araştırılmış ve, halen araştırılan önemli tarihi merkezlerinden biri de Karahöyük'tür. Karahöyük ismini yakında bulunan Karahöyük Köyünden almıştır. İl merkezinin 15 km. kuzeydoğusunda, Hatip bucağına giden asfalt yolun kenarında bulunan bu köy, bugün Konya Belediyesi hudutları içindedir.

Karahöyük'teki ilmi çalışmalar TTK, Ankara Üniversitesi Orta Anadolu Araştırma İstasyonu ve Müzeler Umum Müdürlüğünün işbirliği ile Prof. Dr. Sedat ALP başkanlığında 17.9.1953 tarihinde başlanmıştır. Kazılara 1959 ve 1967-1970 yıllarında ara verilmiş, sonra kazılara yeniden başlanmıştır.

Karahöyük bugün olduğu gibi eski çağlarda da Kuzey-Güney ve Doğu-Batı yollarının birleştiği önemli bir kavşaktır. Hitit İmparatorluk Çağında Konya bölgesi, Hupisna'nın (Ereğli "Kybistra") kadın tanrısı Huuassana'nın kültürüne bağlı ve Luvi dil çevresine dahildir.

Bugüne kadar Karahöyük'te ele geçen buluntular çağının kültürel ve ticari ilişkileri konusunda bilgi vermektedir. Hitit İmparatorluk Çağı öncesi mühür sanatının, Orta Anadolu'nun güney bölgesindeki en önemli merkezdir. Grafito'lar, kap markaları ve bazı mühürler Anadolu'da yazının erken safhalarının araştırılmasına yardımcı olmaktadır. Diğer buluntular arasında gaga ağızlı testiler, fincanlar, yonca ağızlı testiler, rhytonlar, üzüm salkımı biçimli kaplar da yer almaktadır. At nalı biçimli, damgalı altarlar, ocaklar ve yarım ay biçimli atkılar devirlerinin karakteristik eserleridir.

Araştırmalar sonucunda Karahöyük'te 27 yapı katı tespit edilmiş, C çukuru adı verilen kısımda 29.10 m. derinlikte ana toprak bulunmuştur. Bu anatoprak üzerinde 1.5 m. kalınlığında bar mil tabakası mevcut olup kültür katları bu mil tabakasında yer almaktadır.

6.9.4. Tabaklanma

1-111 tabakaları: I.Ö.2. binin ilk çeyreğine ait malzemeler vermiştir. 1. katta bulunan damga mühürler, Asur Ticaret Kolonileri devrinin son safhasına aittir. IV-XI tabakaları: Intermediate adı verilen seramikler ele geçmiştir. Bu seramikler V ve VI. tabakalarda yoğun bir şekilde bulunmuştur. XII-XXII tabakaları: Blegen tarafından "Erken Ege Seramiği" diye adlandırılan, Troia 1'in orta ve son safhalarında görülen türden seramik vermektedir. XXII-XXVII tabakaları: Troia 1 medeniyetinden daha eskiye giden buluntular vermesine rağmen, Kalkolitik çağın karakteristik eserlerine rastlanmamıştır.

Bu verilere göre Karahöyük, Erken ve Orta Bronz çağlarına ait birbirini aralıksız takip eden kültür katlarına sahiptir. Elde edilen malzemeler, Kızılırmak Bölgesi bilhassa Kültepe Kapadokya Bölgesi, Alisar, Boğazköy, Acem köy, Gordion, Troia, Karataş Semâ höyük, Tarsus, Tell-Açana, Kıbrıs, Suriye, Mezopotamya ve Miken yerleşim merkezleri ile Karahöyük'ün kültürel ve ticari ilişki içinde olduğunu göstermektedir. I.Ö. II. bin başlarında Karahöyük'te Hititlerin etkisi altında Luvi'lere karışmış bir Hitit etnik grubunun var olabileceği ileri sürülmüştür.

6.9.5. Kubad-Abad Sarayı

Ünlü Selçuklu tarihçisi İbn Bibi'nin Selçuk namesinde sözünü ettiği, I. Alaaddin Keykubad'ın (1220-1236) emriyle yapılmış Kubad-Abad Saray Külliyesi, günümüze ulaşabilmiş tek Selçuklu Saray yapısıdır. Anadolu Selçuklu devrinde, çevresinde aynı isimle anılan bir şehir teşekkül eden Kubad-Abad, sonraları terkedilmiş ve tarihin karanlıklarına gömülmüştür.

İbrahim Hakki Konyalı ve Prof. Dr. Osman Turan'ın, sarayın Beyşehir civarında olması gerektiğine işaret etmelerinden sonra 1949 yılında Konya Müze Müdürü Zeki Oral Kubad-Abad'ın yerini bulmuştur. 1952'de Zeki ORAL'ın, 1965-1966'da Prof. Dr. Katharina Ottodorn'un ve 1967'de Mehmet Önder'in sondaj ve kazı çalışmalarının ardından uzun süre kendi kaderine terk edilen Kubad-Abad 1980 yılından itibaren Prof. Dr. Rüçhan Arık tarafından yeniden ele alınarak sistemli kazılara başlanmıştır.

Prof. Dr. Rüçhan Arık, Kubad-Abad Saray Külliyesi içinde küçük sarayın çevresini kazdıktan başka, saray külliyesi ile bağlantısı bulunan Kız Kalesinde ve Kubad-Abad hinterlandıda dahil, Malanda'daki Selçuklu köşkünde araştırma ve kazılar gerçekleştirmiştir.

Bu kazı çalışmalarında, Kız Kalesindeki ana yapı ile insi tu çiniler hamam kısmi ve kıyıdaki saray külliyesinin önemli birimlerinden küçük sarayın çevresindeki mimari kalıntılar açığa çıkarılmış; ayrıca, Malanda köşkündeki sondaj ile yapının mevcut kısmının planı ortaya konmuştur. Kazılarda Selçuklu çağına ait çok sayıda çini, seramik, alçı, cam ve sikke bulunmuştur. Küçük Sarayın çevresindeki Selçuklu tabakasının altında ise, Eski Çağa ait kalıntı ve küçük buluntular tespit edilmiştir.

6.9.6. Konya, Hadim Bolat Beldesi Astra Antik Kenti

Astra Antik Kenti, Konya İli, Hadim İlçesi, Bolat Beldesi Temaşalık Tepesi mevkiinde yer alır. Hadim'in kuş uçuşu 7 km. kuzeybatısında, Bolat Beldesinin 5 km. güneybatısındadır.

Büyük çapta kaçak kazılara maruz kalması üzerine 1966'da bir bekçi ile koruma altına alınmış, Konya Müzesi Müdürlüğüne bağlı bir örenyeri haline getirilmiştir. Ancak 1955'de bekçisi emekli olmuştur.

6.9.7. Ulaşım

Konya-Hadim karayolu üzerinde Hadim'e 17 km. mesafedeki kavşaktan batıya dönen asfalt yolla Bolat Beldesine, oradan 6 km.lik stabilize yolla At mevkiine ulaşılır. Sonra, dik ve engebeli bir keçi yolunda yaklaşık 4 km. yürüyerek Astra'nın yer aldığı Temaşalık Tepesine ulaşılır.

6.9.8. Bilimsel Çalışmalar

Astra Antik Kenti ilk defa 1885'te Sterret tarafından keşfedilmiştir. Sterret sadece yazıtlar üzerinde çalışmış, 7 yazıt bulmuştur. Bu yazıtlardan kentin adinin ASTRA olduğunu tespit etmiştir. Daha sonra bayan Hereward 2 yazıt, 1966'da ise Mitford 16 yeni yazıt bulmuştur. 1992 yılında, birkaç yazıtın okunmasından başka

hiçbir bir bilimsel çalışma yapılmayan Astra kentinde Arkeolog Osman Ermişler başkanlığında bir heyet tarafından temizlik ve sondaj çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmalar 1993 ve 1994 yılında da devam etmiştir. Kentin planı çıkartılmış, talan edilmiş görünümü kısmen de olsa ortadan kaldırılmış, yapıları tanımlanmıştır; Kilise ve Auditorium da yapılan kazılar sonucu açığa çıkarılmış; bunların plan ve rölöveleri hazırlanmıştır. Nekropolde iki tipik Isaura karakterli mezar açılmıştır. Kentin kendine özgü bir yönetimi olduğu, Isaura'ya bağlı bir kasaba olduğu yazıtların okunması sonucu kanıtlanmıştır. Açılan seramik fırınından Astra da Roma Devrinde seramik üretildiği saptanmıştır.

6.9.9. Konumu

Astra antik kenti, Torosların kuzey kesiminde, Isaura bölgesinde yer almaktadır. Isaura eyaletinin diğer önemli kentleri Isaura ve Astanada ile bir üçgen oluşturmakta bu kentler Astra'dan çıplak gözle görülebilmektedir. Bir Isaurali zenginin tapınağa yaptığı bağışla ilgili bir yazıt Isaura ile ilişkisini kanıtlamıştır. Burasinin Pisidia Antiocheia ile ticari ilişkileri olduğu Roma Dönemi'nden kalma iki Antiocheia sikkelerinden anlaşılmıştır.

Kent, denizden yüksekliği 1760 m. olan Temaşalık Tepesi'nin doğu batı yönünde uzanan düz zirvesinde yer alır. Zirvenin ortasında doğu batı yönünde geniş bir alan şeklinde uzanan agoranın iki kenarında önemli yapılar sıralanmıştır. Etrafı harçsız moloz taslarla örülü, surla çevrili tepenin doğu, güney ve kuzey eteklerinde çok sayıda Roma Devri sivil yapılar ve evler kümelenmiştir. Biri doğuda, diğeri batıda olmak üzere iki nekropolü vardır. Nekropollerde çok sayıda kül kutusu stel ve mezar asları görülür. Batı nekropolünün batısında ve güneybatıdaki Kuralan Tepesinin doğu yamaçlarında Bolat Köyü'nün yayla evleri vardır. Harçsız, sıvasız, basit yığma moloz taştan yapılmış toprak örtülü, tek odalı bu yayla evleri 80-100 yıl önce yapılmaya başlanmış, evler yıkılmaya yüz tutmuştur.

6.9.10. Kentin Yapıları

Batı nekropolünün yer aldığı Devler Gediği düzlüğünden başlayan yol Temaşalık Tepesinin güney yamacından surun orta kesimine ulaşır. Meyilli ve dar

bir yoldur. Kentin giriş kapısının pabuçları yerinde kalmış üst kemeri ve diğer parçaları yerdedir. Kapıdan agoraya girilir. Agoranın güney kenarında çarşı yapısı uzanır, daha sonra doğuya doğru Zeus Astragos tapınağının kalıntıları görülür. Agoranın batı kısmında kapı karşısında iki Heroon kalıntısı vardır. Agoranın batı bitişinde yüksekçe ve etrafı duvarla çevrili kale yer alır. Kaleye doğudan kemerli bir kapı ile geçilir. Kalenin kuzey kesminde ikinci bir tapınak kalıntısı görülür. Bunun bir tapınak olduğu, içinde ele geçen yazıttan anlaşılmıştır.

Agoranın kuzey kenarında, batıda Roma Devrinden kalma bir Auditorium yer alır. Dokuz basamaklı sekiz metre çapında, 2/3 daire planlı Auditorium'un doğusuna M.S. 5-6. yy.da bir kilise yapılmıştır. Kilise üç nefli bazı lika planlıdır. Temizlik sonucu ortaya çıkartılmıştır. Auditorium bu dönemde de kilisenin toplantı yeri olarak kullanılmış olmalıdır. Kentin doğu kapısından doğu nekropolüne geçilir. Doğu nekropolünün doğu kenarında girişi batıdan etrafı avlu duvarı ile çevrili anıtsal bir mezar vardır. İçinde iki lahit teknesi görülmektedir. Anıtsal mezarın kuzeybatı yanında bir heroon görülür. Anıtsal mezarın kuzeybatısında açılan seramik fırını, M.S. 2.-3. yy.da Roma devrinde, burada seramik üretildiğini kanıtlamıştır. Sadece ızgara ve yanma odası ele geçmiştir. Fırında bulunan kap baskıları ve baskılı kap parçaları ilginçtir.

Astra antik kentinde yapılacak çalışmalar arkeoloji ilmine daha bir çok veri sağlayabilir.

6.9.11. Çatalhöyük

Çatalhöyük, Konya'nın Çumra İlçesi sınırlarında olup, ilçenin 10 km. doğusunda yer almaktadır. Höyük, farklı yükseklikte iki tepe düzü olan bir tepe seklindedir. Bu iki yükseltisi nedeniyle çatal sıfatını almıştır. Çatalhöyük 1958 yılında J. Mellaart tarafından keşfedilmiş, 1961-1963 ve 1965 yıllarında kazısı yapılmıştır. Yüksek tepenin batı yamacında yapılan araştırmalar neticesinde, 13 yapı kati açığa çıkarılmıştır. En erken yerleşim katı (1) ise M.Ö. 5500 yıllarına tarihlenmektedir. Stil kritik yolu ile yapılan bu tarihleşme, C 14 metodu ile de doğrulanmış bulunmaktadır. İlk yerleşme, ilk ev mimarisi ve ilk kutsal yapılara ait özgün buluntuları ile insanlık tarihine ışık tutan bir merkezdir.

Çatalhöyük'teki yerleşimin, yani şehirciliğin en iyi bilinen dönemi 7. ve 11. katlardadır. Dörtgen duvarlı evlerin duvarları birbirine bitişiktir. Ortak duvar yoktur, her evin kendi müstakil duvarı vardır. Evler ayrı ayrı planlanmış ve ihtiyaç duyulunca yanına başka bir ev yapılmıştır. Evlerin bitişik duvarları nedeniyle şehirde sokaklar mevcut değildir. Ulaşım düz damlar üzerinden olmaktadır. Şehri sınırlayan ve koruyan sur duvarları niteliğinde herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Bina yapımında kullanılan malzeme kerpiç, ağaç ve kamıştır. Evlerin temel derinlikleri azdır. Duvarlar arasında ağaç dikmeler vardır. Bu dikmeler üzerine gelen kirişler düz tavanı taşımaktadır. Tavan üst örtüsü kamış üzerine sıkıştırılmış kil topraktır. Evler tek katlı olup, eve giriş damda açılan bir delikten merdivenle olmaktadır. Her ev bir oda ve bir depodan oluşur. Odaların içinde dörtgen ocaklar, duvarların ön kısımlarında taban döşemesinden yüksekliği 10-30 cm. arasında değişen sekiler ve duvar içinde dörtgen nişler bulunmaktadır. Duvarlar sıvalıdır, sıva üzeri beyaza boyandıktan sonra sarı, kırmızı ve siyah tonlarda resimler yapılmıştır. Kutsal odalar diğer odalara nazaran daha büyüktür. Bu evlerin içindeki duvar resimleri yanında ise orijinal boğa başı, koç başı ve geyik başlarının sıkıştırılmış kil ile konserve edilmiş trofeleri duvarlara applike edilmiştir. Bunların yanında rölyef halinde insan figürleri ile hayvan figürleri de görünmektedir. Çatalhöyük'te duvar resimleri en erken 10. en geç 11. tabakada bulunmuştur. En güzel ve gelişmişleri ise 7. ve 5. tabakalara aittir. Bu resimler paleolitik insanın mağara duvarlarına yaptığı resimlerin bir gelenek olarak devamıdır. İnanç olarak avın bereketi için yapılan resimlerdir. Geç döneme doğru duvar resimlerinde ev sahnelerinin azaldığı ve kus motifleri ile geometrik desenlerin ortaya çıktığı görülür.

Duvarlara resmedilmiş olan akbabalar tarafından parçalanmış insan figürlerinin ölü gömme adetleri ile ilgili olduğu sanılmaktadır. Akbabalar tarafından et kısmı yenerek temizlenen kemikler toparlanarak hasırlardan yapılmış bir örtüye sarılır ve ev içindeki şekillerin altına gömülürdü. Şekiller altında yapılan araştırmalarda çok sayıda iskelet ortaya çıkarılmıştır. Ölü hediyesi olarak kemikten yapılmış aletler, renkli taslar, kesici aletlerden tapan baltalar, deniz kabuğundan yapılmış boncuklar konmuştur. Çatalhöyük kazısında ele geçen heykelcikler bize ana tanrıça kültürünün (tapınma) başlangıcı ve zamanın inançları hakkında özgün bilgiler vermektedir. Pismiş toprak ve tapan yapılmış bu heykelcikler 5 ila 15 cm. arasında

değişen büyüklükte dirler. Şişman iri göğüslü, büyük kalçalı ve zaman zaman doğum yapar vaziyette tasvir edilmişlerdir. Bu özellikleri bolluk ve bereketi temsil etmeleri nedeniyledir. Çatalhöyük'te ele geçen alet ve malzemelerin hemen hepsi tas, pismiş toprak, baltaları, sig tabaklar, yüksek kabartma bereket tanrıçası motifleri ile süs esyasi olarak kullanılan bilezik ve kolyelerdir. Pismis topraktan iri taneli hamura sahip, çarksız siyah ve kiremit renkli kaplar ve çanaklar bulunmuştur. Ayrıca ana tanrıça ve mukaddes hayvan figürü de pismiş topraktan yapılmıştır. Kemikten yapılmış kesici ve delici aletler ile obsidyenden yapılmış mızrak ve ok uçları Çatalhöyük'te kullanılan en önemli malzemelerdir.

Çatalhöyük'te 1996 yılına kadar kazılar yapılmamış, bu yıldan itibaren İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından Ian Hodder başkanlığında kazılara devam edilmiştir. Bulunan kazı eserleri Konya Arkeoloji Müzesindedir. Bunların bir kısmı teshir edilmiş, diğerleri ise depolarda koruma altına alınmış durumdadır.

7. KONYA'DAKİ İNANIŞLAR

7.1. DİLEK:

Dua kelimesi dilimizde hem iyiye hem kötülüğe kullanılmaktadır. Yapılan iyiliklere karşı dilde söylenen teşekkür manasında sözlere dilek denir. Konya Dilekleri:

-Allah senden razı olsun.

-Allah akıl fikir versin.

-Birin,bin olsun.

-Cehennem azabı görme.

-Dileğini Allah kabul etsin.

-Hızır yoldaşın olsun.

-Kabrine nurlar insin.

7.2. İLENÇ:

Kötülük yapan kişiler için beddua anlamında söylenen sözlerdir.

Konya İlençleri:

- Allah'tan bulasın.
- Ardın yurdun ıssız kalsın.
- Allah'ın gazabına uğra.
- Boynu duvar altında kalsın.
- Çektiğin damarlar kurusun.
- Fıtil fıtil burnundan gelesice.
- Seydi vakkasına uğrayasica.

8. DEYİMLER:

Ata sözü değil fakat ata sözü gibi dilimizde çok kullanılan kısa ve noksan cümle olarak söylenen sözlerdir.

Konya Deyimleri:

- Ateş bahasına
- Avcunu yala
- Buldukça bunamak
- Cehennem kütüğü
- Deli fişek
- Ebenin örekesi

-Esbab kabası

-Fukara babası

-Kelle kulak yerinde somun düşkünü

-Ne oldum delisi

-Suyuna tirit

-Şeytan kulağına kurşun

-Tahtası kırık

-Yaşı ne başı ne

-Zır deli

-Türbe önünde evi, Meram'da bağı olmak.

9. TEKERLEMELER:

Karşısındaki muhatap üzerinde büyük tesir bırakmak, zihnini toparlamak maksadıyla laf esnasında söylenen kolay sözlerdir.

Konya Tekerlemeri:

-Armut biş, ağzıma düş

-Beni beğenmez mestan, yüzü görülmez pastan

-Daha Hanyayı Gonyayı bilmez, devenin pevişine düşer.

-Gedik üzlükte yağımız var, Aymanas da bağımız var

-Hatıp Gödene, uğurlar olsun gidene

-Sen ağa ben ağa, bu ineği kim sağa

-Tıngır-elek, tıngır-saç, eli hamur, karnı aç.

10. BİLMECELER:

Bil bakalım nedir? diye oldukça kapalı belirsiz sözlerle tarif edilen bir nesnenin keşfini, karşısındakinden istemek bilmedir. Bilmece bir çeşit zeka ve entikal oyunudur.

Bilmecelerden Örnekler:

-Altı mermer üstü mermer içinde bir gelin oynar.

(DİL)

-Gelen Leyla giden Leyla ayak üstü duran Leyla.

(KAPI)

-Küçük mezar dünyayı gezer.

(AYAKKABI)

-Bir kuyum var içinde iki türlü suyum var.

(YUMURTA)

11. ATASÖZLERİ:

Dilimizde kullanılan kısa cümleler içinde büyük manalar ifade eden güzel sözlerdir.

Konya'da Söylene Atasözleri:

-Atalar sözünü tutmayı yabana atarlar.

-Abdaldan paşa, tahtadan maşa olmaz.

-Aç kurt arslana saldırır.

- Aç aman ise de kaç.
- Adamın iyi alışverişte belli olur.
- Ağaca çıkan keçinin, dağa bakan oğlağı olur.
- Babası ölen bey, anası ölen kadın olur.
- Camii kapısını bilmez, sofuluk taslar.
- Fazla az, ya karın ağrıtır ya baş.
- Mevleviye sormuşlar "Neden cübbenin yenleri uzun?"
- "Kusurları örtmek için" demiş.
- Oğlumu doğurdum ama, gönlümü doğurmadım.
- Pek yürürsen deli gelin, usul yürürsen ölü gelin derler.
- Sözünü bil, bişir; ağzını der, deşir.

11.1. Evlenme ve Düğüne Ait Atasözleri:

- Anasına bak kızını al; kenarına bak bezini al.
- At ile avrat yiğidin bahtına.
- Avratı ar zapdeder, er zabetmez.
- Boyuna bosuna bakma, huyuna usuna bak.
- Evlenenin vekili, kefilî Allah'tır.
- Gelin ata binmiş, ya nasip demiş.
- Gönül kimi severse güzel odur.

-Ne kız verir,ne düürü küstürür.

12. KONYA TÜRKÜLERİ

TÜRKÜ

Kendilerine mahsus beste ile okunan halk şarkılarına Trk denmektedir. Türkülerin,Varsağı, Kayabaşı, Türk mani, Çukurova, Bozlak Kerem, Kesik Kerem ve Karaca oğlan gibi birçok türleri vardır. Aralarındaki fark güfteden değil ezgisindendir.

12.1. KONYA'DAN TÜRKÜLER

Konya'da en çok söylenen türküler, Bozlak ve Çukurova ile oynak makamlarıdır. Süratli okunduklarından oyun havası da denilir. Selçuklulardan bu yana devamlı çoğalıp gelen türkülerimiz sanat değerini ve geçmiş dönemlerin hissiyat ve fikirlerini müşahade etmekte olup diğer taraftan da hasret, tepki, ilenme, isyan etme, kafa tutma, ezgi, dilek, ağıt, yakınma, eğlence ve acımlar nakış nakış işlenmektedir.

Konya türkülerinde güfte ve saz ikilisi büyük bir uyum içindedir. Seçilen her söz aynı tef ve kaşık seslerine adapte edilmiştir. Anadolu'nun zengin folklor hazinesinden biri de Konya'nın mahalli motif ve güzellikleri ile süslü türkülerdir. Eski dönemlerden Mevlevi dergahlarında semâ ayini içinde Konyalı müzisyenler kendi aralarında muhabbet yaparken oturak âlemlerinde beste yapıp türkü söylemişler. Konya türküleri muhabbet toplantıları oturak âlemlerinde bir arada sunulur.

Konya türkülerinde bazıları:

Konya Peşrevi, Sandıklı, Sabahın Seher Vakti, Menteşeli, Sille, Asabilsem, İçme Beyim, Urfalıyım, Mapushane, Üsküdar, Saffet Efendi, Turnalar, Bülbül, Aksaray Develisi, Efendim, Divan

Nafiledir Sevgilim, Aksinne, Karanfil, Çay Kenarı, Karakoyun, Emmiler, Enginli Yüksek Kayalarımız, Çıbık Telden Bağlamam, Lima, Süpürgesi Yoncadan,

Aslan Mustafa'm, Kozan Dağı, Necip Oğlan, Bağlar Gazeli, Tosun At, Şerif Hanım, Memberi, Elmalı. Atımı Bağladım, Furun Üstünde Furun, Eczanenin Şişeleri, Camiinin Mazini Yok, Alim, Evlerinin Önü, Tatar, Eşme Kaya, Kabak, Elmaların Yongası, Güldibi Belleniyor, Baygın Cemilem, Hocam, Sabab Oğlanın, Karamanlı, Mezar Arası, Candarmalar, Hafız Mektebden Gelir, Mapus Damlarına Serdim Postu, Yeşilim.

TÜRKÜLER

Lorasdan bir duman ağdı
Sulu sepen dolu yağdı
Yolcular hep hana doldu
Kaldım evlerde yalnız

* * *

İbrişimin telden midir?
Muhabbetin candan mıdır?
Bu ayrılık senden midir?
Tükenmez derdim yalnız

* * *

Menteşeli menteşeli
Öldüm derdine düşeli
On yedi yıldır gideli
Kaldım evlerde yalnız

* * *

Derviş olsam giysem hırka
Kimse yok ki versem arka
Ben dolaştım şanlı şarka
Çekilir derdim yalnız

* * *

Evleri var içli dışlı
Çanları hüma kuşlu
Annem ağlar gözüm yaşlı

Kaldım evlerde yalnız

SİLLE TÜRKÜSÜ

Şu silleden gece geçtim görmedim

Aman aman

Acı tatlı sular içdim ölmedim

Aman Aman

Ben o yardan vaz mı geçdim geçmedim

Aman Aman

Şu Sille'nin çelenleri tahtadan

Aman Aman

Ben istemem patlak başlı softadan

Aman Aman

Evlerinin önü zeytin ağacı

Aman Aman

Dökülür yaprağı kalır ağacı

Aman Aman

Nedir sevdiğim bunun ilacı

Aman Aman

AKSİNNE TÜRKÜSÜ

Aksinne yolları tozdur dumandır

Bizim yare kavuşmamız hayli zamandır

Ben atımı nalladırım akik nal ile

Yar yar

Özengisini parladırım sırma tel ile

Yar yar

Ben atımı yanaşırdım binek taşına

Ellerim ilişmez eğer kaşına

Yar yar

13. MANİLER :

Destan, Koşma, Türkü gibi milli nazım şekillerinden biridir. Lirik şiirlerin en güzeli manilerdir. Dörder mısradan meydana geldiği için maniye dörtleme de denir.

Konya'da kadınlar kızlar bir yere toplandıklarında, evvelce yazılmış manilerin içinde bulunduğu bir torbayı ortaya getirirler ve çocuklardan birine herkesin talihine kura çektirirler. Çıkan kağıtları hanımlardan biri okur. Manisi iyi çıkan sevinir, iyi çıkmayan kederlenir ve böylece hoş vakit geçirilmiş olurdu.

MANİ'DEN ÖRNEKLER

Açıldı hep çiçekler

Uçuşur kelekler

Ne çiçek ne kelek

Gönlüm hep onu özler

Asmada kuru dal var

Güzelde pembe şal var

Beni sana vermezler

Var git Allah'a yalvar

Ah buğdayım buğdayım

Sereyim kurudayım

Geçme kapım önünden

Ben seni unudayım

Elek üstünde elek

Aman vermiyor felek

Benim de bir yarım var

Dünya da huri melek

Bu gün günlerden Salı

Belinde acem şalı

Gören çeksın maşallah

Kimin var böyle yarı

Şu dağlar kireç olsa

Davarı erkeç olsa

Güzel çirkin istemem

Sevdiğim güleç olsa

Hey çiçiler çiçiler

Öğendire dürttüler

Sen gibi maniciyi

Beş paraya ettiler

Yandım yandım kül oldum

Bir esmere kul oldum

Kuş dili bilmez iken

Öğrendim bülbül oldum

Davras yörük evleri

Şehirdedir beyleri

Hacı Çetme'ye gelmiş

Oynar, güler dilleri.

14. NİNNİLER :

Annelerimizin beşiklerimizin yanında, salıncaklarımızın başında uyutmak için söyledikleri ve yavrularına iyi dilekleri konu alan şarkılara ninni denir.

NİNNİLER'DEN ÖRNEKLER

Al babası al babası

Yağlıgımı sar babası

Oğlun mektebe hazırla

Kitap al da sal babası

Dandin dandin danadan

Doğmuş bebek anadan

Böyle güzel doğar mı

Öyle çirkin anadan

Derin gölde biter kamış

Uzar gider vermez yemiş

Benim oğlum safi gümüş

Kuzum neni yavrum nenni

Hey develer devler

Peynirlidir pideler

Yedi yedi dedeler

Hani bize dediler

Oğluma uyku verdiler.

15. ŞİİRLERDE KONYA VE MEVLANA

15.1. KONYA METHİYESİ

Aşk u şevkle kurulmuştur binâsı Konya'nın

Anın içün bâd-ı Cennettir hevâsı Konya'nın

Hıcrile mahbûbunu kılmış müzeyyen âşıkı

Davet etmiş destine almış Hüdâsı, Konya'nın

Hor gezer âdemleri emmâ veli irfân olur

Hafızı gayet çeri, âlimleri umman olur

Hasılı ol katre âbın nüş eden arslan olur

Galiba toprağının bu iktizâsı, Konya'nın

Açtı candan yâreyi gûş eyledik neyle kudüm

Biz anın dervîşiyiz inkârımız yok bil-umüm
Şah-ı kutb'ul ârifin'dir Hazret'i Mollâ-yı Rûm
Şüphesiz makbûl Hak'tır evliyâsı, Konya'nın
Bûlbûl elhan eylemez bu beldede vakt-ı seher
Zikr-i Mevlâna'ya mâni olmuş ol mûrg meğer
Heft-i kişverde hezârân âşık "Ya Hû" çeker
Zümre-i nâdân değildir müptelâsı, Konya'nın
Evliyasın eyleyim dersin bir bir hesab
Eylersen icmal, tafsilin olur bin cilt kitab
Sen de eyla bâb-ı Mevlâna'ya durma intisâb
Ordadır âşıkların açık livâsı, Konya'nın
Konya'da Eflâtun misâli vardır çok ricâl
Gösterir Ayine-i Iskenderî'den hûb cemâl
Bulunur civâr-ı Mevlânâ'da erbâb-ı kemâl
Her şebîn, rûz eylemiş Şems'in ziyâsı, Konya'nın
Kış olunca donamır ahibâbile vahdet-hâneler
Kurulup Pazar-aşk mamûr olur kâşâneler
Şems'i aşkın yakar pervâz eder pervâneler
Yaz olunca var Meram üzre safâsı, Konya'nın (Aşık Şem'i)

16. GAZELLER

Bülbülden nida geldi güllere

Sefasın sürmeden geçti gidiyor

Eftadeler yalın ayak yollara

Ağlayı ağlayı düştü gidiyor.

Bahar Eyyamında bülbül sesinde

Çıkarmış perçemi fimü fesinde

Eyvâh! Gönül kuşu can kafesinde

Pervaz ede ede uçtu gidiyor

Gönüller babında belsin paşasın

Mevlam ömür versin binler yaşasın

Yetiş ey bî-vefa helallaşasın

Şem'i ecel câmin içti gidiyor

Aşık Şem'i

KONYA

Yoluna kurban olduğum,

Aziz bildiğim evlattan

Şanın şöhretin dört yana,

Koşa gelmede milâttan...

Dört ufkundan mühür mühür,

Hayaller fişkiran şehir..

Bağrında koca bir nehir

Akadurur, hububattan...

Sen ney, dilinde uhrevi

Mevlâna'nın aşk alevi

Dile getir Keyhüsrevi,

Nağmeler sun, Keykubat'tan.

Toprak görünüşü hice,

Verdiğin zevk yeter içe.

Ey yeşil taşa, kerpiçe,

Destanlar söyleten vatan...

Feyzi HALICI

17. KOŞMALAR

Bir şirin şivekâr aklımı aldı

Melek midir, huri midir yar mıdır

Vücudum şehrine vel vele saldı.

Fiğan mıdır, feryad mıdır zar mıdır.

Henüz girmiş dilber on üç yaşına

Çoğunu bend etmiş sırma saçına
Terlemiş memeler koynun içinde
Elma mıdır, turunç mudur, nar mıdır.
Bağrım yakdı benim ol bağı çelik
Kesilmiş her yarı sımsıkı ilik
Bir güzelde olmaz böyle güzellik
Penbe midir, sepen midir, kar mıdır
Sururi der hublar tüccarı oldum
Bazar-ı aşk içre birisin buldum
Hasılı ömrümü verdim de aldım
Zarar mıdır, ziyan mıdır, kâr mıdır
Sileli SURURİ

KOŞMA

Sevdiğim düşürme beni dillere
Sırrımı aleme ifşadan sakın
Varupta meylini ellere verme,
Sevdalı başımı kavgadan sakın.
Derdi aşkın gibi bir müşkil beter,
Var mıdır dünyada ey bağı mermer,

Hatıra gelmez mi ol hul mahşer,

Huzuru divanda davadan sakın.

Sileli SURURİ

18. KONYA DESTANLARI

Sabahtan Vardım Konya'ya

Baktım cihana uyanık!

Kimi binik, kimi yaya.

Baktım meydana uyanık

Sabahtan akşama kadar.

Didinir terler, çabalar.

Uyanık bütün babalar.

Oğul, kız , ana uyanık.

Karatay, İnce Minare.

Dolaştım hep birer kere

Her köşeye, her esere

Bakındım râna uyanık.

Baktım tarihe, zamana.

Baktım Alâeddin Han'a

Baktım o büyük insana.

Kılıç Arslan'a uyanık
Şehirde herkes ayakta,
Kepenekler kaldırılmakta
Askeri, mektebi sokakta.
Baktım her yana uyanık.
Konuşursan bir kelime,
Kavuşursun bin selâma.
Lafızda şive var ama,
Fikirde mâna uyanık
Alâeddin Tepesi'ne
Çıktım tarihin sesine
Selçukluların türbesine
Baktım amenna uyanık.
Görünmez bir debdebede,
Gönüllerden bir türbede,
Yeşil üsküflü kubbede,
Uyur Mevlâna uyanık
TECER'im bu nasıl hülya;
Uyanırken gördüm rüya.

Eski Konya, yeni Konya.

Göründü bana uyanık !

A.K. TECER

KUBBE-İ HADRA'DAN

Her etek tennûredir,

Her satır bir sûredir

Her edâ mânâ demek...

Konya mevlâna demek !

Gel ki yollar boş değil;

Her nefes ney, her yeşil

Kubbe-i Hadrâ demek

Konya Mevlâna demek !

Türk alırken Asya'yı

Mevleviler Konya'yı

Etmiş istilâ demek

Konya Mevlâ demek!

Burda yer, gök ihtizaz

Burda boş dönmez niyaz

Burda yoktur "la" demek...

Konya Mevlâna demek !

Kar döner, rüzgar döner

Yol döner, yollar döner...

Yok bir istisnâ, demek

Konya Mevlâna demek!

Arif Nihat ASYA

YERKÖPRÜ

Dağları aşarak indik vadiye,

Yolların yenidir canım

Yerköprü Başlangıca doğru bakıp geriye,

Bir hatıra oldum gülüm Yerköprü

Hidroelektirik santrallerin

Gelirdir ülkeme üretkenliğin

Yıllarca eksilmez senin değer

Torosların süsü yeşil Yerköprü

Nizamiye kapısında bekçisi

Mermerler içinde şirin camisi

Arkasında koca devlet hamisi

Dağlara yaslanmış büyür Yerköprü

Gezilir görmeye değer bir köşe

Goncalar dağılmış yaramaz işe

Gördüm bir okul ki komadı neşe

Meğer taşınmalı olmuş Yerköprü

Secmâni bu elde ömür tükenmez.

Havası çok güzel, kışı dokunmaz

Pahalıdır, bu yerlerde satılmaz.

Değerin kaç para canım Yerköprü

Ali Seçmen ÇEVİK (Eylül 1997)

EFENDİME MEKTUP

Alev alev yanıp duran içimde

Haşmetindir yâ Hazreti Mevlâna!

Ezer beni her gün başka biçimde

Firkatindir yâ Hazreti Mevlâna!

Gün olur güneşler kaplar cihânı

Bir ilâhi neş'e sarar her ayın

Bulunur her türlü derdin dermânı

Vuslatındır yâ Hazreti Mevlâna

Aşıkların gözyaşını dindiren

Susamış kalblere suyu indiren

Aşkı rûha ıstık gibi sindiren

Rahmetindir yâ Hazreti Mevlâna !

Yıllardır kapında bekler bu benden

Keremkâr sultansın, Efendi'msin sen

Eşiğinde bir âciz baş görürsen

NUSRE'indir yâ Hazreti Mevlâna!

Halide Nusret ZORLUTUN

19. ATIŞMALAR

Her yıl Konya'da Yapılan Aşıklar Bayramından

"Gez Dünyayı Gör Konya'yı"konulu Atışma örneği

KUL MUSTAFA Ta ezelden beri böyle
Gez dünyayı gör Konya'yı
Gönül çoşsun âşık söyle
Gez dünyayı gör Konya'yı

ŞEREF TAŞLIOVA Dilden dile değişmeyen
Gez dünyayı gör Konya'yı
Her tarafta aynı söz var
Gez dünyayı gör Konya'yı

KUL MUSTAFA Gönül çayı güldür güldür
Boş ise destini doldur
Selçukludan ilmihaldir
Gez dünyayı gör Konya'yı

ŞEREF TAŞLIOVA Nasıl edeyim ifade
Hiç eşi yoktur dünyada
Mevlâna yatar burada
Gez dünyayı gör Konya'yı

KUL MUSTAFA Mevlâna ses vermiş Ney'e
İmkan tanınmış herşeye
Şemseddin en büyük ziya
Gez dünyayı gör Konya'yı

KUL MUSTAFA Burada çöz her sırları
Gez müzeyi, gör pirleri
Burda Horasan erleri,
Gez dünyayı gör Konya'yı

ŞEREF TAŞLIOVA Haydi derviş denesini
Erenlerin sinisini
Selçuklunun çinisini
Gez dünyayı gör Konya'yı

KUL MUSTAFA Kul Mustafa ilmi oba
Yunus'ta Tabtuk'ta çaba
Oğlu gelmiş, kalkmış baba
Gez dünyayı gör Konya'yı

ŞEREF TAŞLIOVA Şeref derki yaradan yar
Gönül Hak ilmini duyar
Karamanlı Mehmet Bey var
Gez dünyayı gör Konya'yı

20. KONYA OYUNLARI

Konya Kaşık Oyunu : Oyun denince kaşık oyunu akla gelir. Konya kaşık oyunu Orta Asya'dan Türkler tarafından getirilmiştir.

Kaşık oyunlarının figürleri çok fazladır. Fakat göbek figürü halkın daha çok hoşuna gitmektedir. Bir figür dinamik ve sert hareketlerden meydana gelmiştir. Oyuncu devamlı güler yüzlüdür. Çünkü neşe saçması gerekmektedir. Oyun başlar başlamaz kaşıkların çıkardığı ezgiler seyircide saçılmış olan herşeyi yeşertmeye başlar. Herkes farkında olmadan oyunun neşeli havasına kapılır. Kaşıklar vura dursun oyuncunun tıptış tıptış yürüyüşü, topuk döve döve nazlanması, yan yana sıyrışması, yavaş yavaş şakalaşması oyunun en belirgin figürlerindendir. Kaşık vurmaları yavaşladığı sırada oyuncu derin bir nefes alacak kadar fırsat bulur. Fakat kimse bunun farkına varamaz.

Ayrıca Konya türkülerinin kaşık yapısı içinde oyun havaları niteliğinde oluşu hayli dikkat çekicidir. Çünkü oturak âlemlerindeki oyunlarda icra edilen bu müziğin eşliğinde kadın oyuncular zil ve kaşıklarla beraber Milli kıyafetle oyuna iştirak ederler. Bu halk oyunlarının koreografisi, motifleri yüzyıllardan beri hiçbir değişikliğe uğramadı. Aynen korundu. Oturak âlemlerindeki oyunlar da bu oyun türlerine Anadolu'nun başka yörelerinde rastlamak mümkün değildir. Kadın oyunu oynayan oyuncu kadın, zamanla misafirlere sakilik yaptığı görülüyor. Bu usulün Selçuklular'dan önce olduğu iddia ediliyor. Konya kaşık oyununda, oyunlar çeşitli isimler alırlar. Şöyle sıralayabiliriz :

KÜSTÜ OYUNU :

Konya'nın has bir oyunudur. Kaşıkla oynanır, zille oynandığı da olur. Bu oyunla çalınır, söylenen türkü "İnce Çayır" türküsüdür. Diğer havalarda oynandığı zaman bu türküyle oynandığı zamanki etkiyi bırakmaz. Sazlar ince çayır türküsünün ara ezgisinin üç bazen de beş defa çaldıktan sonra türkünün okunmasına geçilir.

İnce çayır biçilir mi

Soğuk sular içilir mi amman.

Türkünün burasında bütün sazlar durur. Oyuncu hangi durumdaysa öylece kalır. İşte bu duruş anında bir koşma okunur. Bu koşma umumiyetle küsme üzerinedir.

Küsme dilber barışalım, cümle isyan bendedir.

Cümle isyan bende ise, her kabahat sendedir.

Bundan sonra sazlar yavaştan başlar. Hızlanarak devam eder. Oyuncu da müzikle birlikte yavaştan hızlanarak oyuna devam eder. Bu figür iki ve üç kez tekrarlandıktan sonra oyun biter.

SEKELİM KIZLAR :

Bu oyun Konya ve köylerinde, düğünlerde genç kızlar tarafından oynanır. Diğer saz meclislerinde bu oyun oynanmaz. Düğünlerde bir araya gelen genç kızlar birbirlerinin bellerinden sarılarak halay oynar gibi dizilirler. Baştaki kız sazla birlikte şu türküyü okur.

"Küp dibine bastırma

Kız saçını kestirme

Yar evine gelince

Gönülcüğünü kaptırma"

Sonra kızların hepsi bulundukları yerde sıçrarlar ve hep birlikte;

"Sekelim kızlar, sekelim vay, vay

Arpada buğday ekelim vay, vay"

Derler böylece oyuna bir canlılık katarlar. Figürler birkaç kez tekrarlandıktan sonra oyun biter.

OYUNCU İLE OKUYUCUNUN KARŞILIKLI TÜRKÜ SÖYLEYEREK OYNADIĞI OYUN

Bu oyun şu iki türkü ile oynanır;

A) Kız sana fistan aldım yolladım geldi mi?

B) Kırılım kırılım fındık fıstık kırılım.

Bu oyunda okuyucu ile oyuncu karşılıklı sorulu cevaplı türküler söylerler.

Bu iki türküden biri çalınırken önce okuyucu, sazların kesilmesiyle oyuncuya ahenkli sesiyle sorar. Oyuncu da tempo ile cevap verir. Cevaptan sonra oyuncu kaşıklarını vurarak sazların temposunu hareketlendirir. Oyun böylece başlar.

KONYA ÇOCUK OYUNLARI

Konya'mızda her yerde olduğu gibi mahalli nitelikler taşıyan ve mahallelerin her gece gündüz neşe kaynağı olan çocuk oyunları vardır. Folklorik mahiyet taşıyan bu oyunlar bazen değişik karakterlerde gösterebilir.

Mesela : Şivilik, halen bu oyun oynanmaktadır. Misallere devam edelim.

Gökte ne var; karpuz, karpuz, eşim dalda ben burda: aç kapıyı bezirgen başı,
Edin nine bedin nine, Uzun eşek, yattı kalktı, mendilim köşe gibi.

Günümüzde yaşayan oyunlarımızı açıklamaya devam edeceğiz.

AŞIK OYUNU :

Aşık hayvanların diz kapaklarında bulunan bir kemiktir. Bunun çukur tarafı "çil" şaşı tarafı "tök" adını alır. Yandaki çukur yere "kellek" şiş yerde "dappan" denir. Çok eski oyundur. Hatta bunun fıkra ve atasözleri bile vardır. "Onunla aşık atılmaz gibi"

ŞİVLİLİK :

Regaip Kandili günü sabahı, sabah namazından sonra mahalledeki üç ile on beş yaş arasındaki kız erkek çocukları sokak başlarında toplanarak ilk kapıdan başlamak üzere kapıları birer birer çalarak açılmasını beklerler, kapı açılması biraz gecikti mi hep bir ağızdan ve tempo ile şu maniyi söyleme başlarlar.

Şivli şivli şişirmiş

Erken kalkan pişirmiş

İki çörek bir börek

Bize namazlık gerek

Şivlilik...

Çocukların sesini duyan ev sahibi bayan, elindeki tabak dolusu üzüm veya ne verecekse onunla gelerek kapıyı açar ve sıra ile çocukların avucuna veya ekseriye boyunlarına takmış oldukları keselere birer avuç vermek suretiyle onları sevindirir, çocuklar bu kapıdan kısımetlerini aldılar mı diğer kapıya topluca koşmaya başlar, öğleye kadar bütün mahalle dolaşmış olur.

AÇ KAPIYI BEZİRGAN BAŞI :

İki kişi kendilerine isim seçerler. Ellerini tutuşup, yukarıya doğru kaldırır. Ellerin altından arkadaşları geçer.

Aç kapıyı bezirgen başı

Arkamdaki yadigar olsun derler.

En arkadaki geçerken kollarıyla yakalarlar. Diğerleri duymasın diye sessizce, kendilerine koydukları isimden birini seçmesini söyler. Hangisinin aldığı ismi beğenmemişse, onun arkasına geçer. Aynı soru bütün çocuklara teker teker sorulur. Hepsini seçim yaptıktan sonra araya bir çizgi çekilir. Başkanlar elleriyle tutuşarak

çekişirler. Bu arada arkadakilerde onlara yardımcı olur. Hangi taraf kuvvetliyse, diğerini çeker. Kendi tarafında en son kalan kişiye "çürük elma" denir.

KONYA FOLKLORUNA HİZMET EDEN FOLKLORCULARDAN BAZILARI

Eğitimci M. Ferit UĞUR, İhsan HİNÇER, Ali Kemal AKÇA, Memduh Yavuz SÜSLÜ, Namık AYAS, Veli Sabri UYAR, Selçuk ES, İbrahim Aczi KENDİ, Mahmut SURAL, Sıraç Aydın TAŞBAŞ, Ahmet PETEKÇİ, Atif EVREN, Muhlis KANER, Fehim ÇAYLI, Celaledin KİŞMİR, İbrahim Hakkı KONYALI, Mitat Şakir ÜLKÜTAŞIR, Mazhar SAKMAN,

YAŞAYAN FOLKLORCULARIMIZ

Dr. Mehmet ÖNDER, Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU, Doç. Dr. Kamil UĞURLU, Nuri CENNET, Mehdi HALICI, Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ, Sefa ODABAŞI, Fevzi HALICI, Mustafa ATAMAN, Dr. Hasan ÖZÖNDER,

KONYALI VE KONYA'DA YAŞAYAN SANATÇILAR

Hat Sanatı : Dr. Hüseyin ÖKSÜZ, Abdullah Rıza (Runyum) Efendi, Ahmet Ziya İBRAHİM, Dr. M. Esat GÜÇLÜ, Tahir GÜÇLÜ,

Tezhip Sanatı : Sami ÖKSÜZ, Sinan HİDAYETOĞLU, Şemseddin KÜÇÜKAZAY, Osman ŞİŞMAN, Veli ACAR (Nakkaş)

Ebru Sanatı : Mukadder Kavas DİKİCİ

Çini Sanatı : Veli TUNA, Ayşegül ÖKSÜZ, Şengül KÜÇÜKEŞMEKAYA,

Seramik Sanatı : Ayşe AYDEMİR, H. Nurgül BEGİÇ

Vitray Sanatı : Fisun BATÇA, Ayşe AYDEMİR

Resim Sanatı : Mehmet ÖZEL, Yrd. Doç. Alaybey KARAOĞLU, Prof. Dr. Hasan PEKMEZCİ, Orhan CEBRAİLOĞLU, Doç. Dr. Zeki ŞAHİN, Zuhul ARDA,

Doç. Dr. Mehmet UYANIK, Nesip KOCER, Halit BARDAKÇI, Erdoğan MUNİS,
Ali Sami BÜYÜKYAĞCI, H.Hüseyin ARIASLAN, M. Necati BÜYÜKKALKAN,
Ayşe ASLAN

Grafik Sanatı : Mehmet BÜYÜKÇANGA Küdekari : Mevlüt ÇİLLER,
Ahmet YILÇAY

Fotoğraf Sanatı : Cahit SAĞLIK, Zeki OĞUZ

Boyama Sanatı : Yrd. Doç. Fatma KOYUNCU

Keçe Yapım Sanatı : Mehmet GİRĞİÇ

Minyatür Sanatı : Ahmet EFE

Sim-Sırma : Sebahat ENDAM

Tesbih Sanatı : Nurettin KÜÇÜKOKKA

Oya Sanatı : Hayriye TOKER

Naht Sanatı : İbrahim KABAKÇI, Fahrettin ŞİŞMAN, Cengiz BİLGE, Faiz
BİLGE, Mehmet KÖSEOĞLU, Rahim KÖSEOĞLU, Halil AÇIKGÖZ, Yusuf Ziya
ÖZTÜRK, S. Mehmet ÇOLAKOĞLU,

MAHALLİ SANATÇILARIMIZDAN BAZILARI

Ahmet ÖZDEMİR, Ramazan KOYUNCU, Mustafa KONYALI, Mustafa
KAZANOVA,

Zekeriya CİVELEK, Ahmet ALICI, Nuri CENNET, Rıza KONYALI, Kemal
PEKÇAĞLAR, Muharrem EZDER, Osman ERDEN

22. KONYA EFSANELERİ

a) **Alaeddin Tepesi** : Konya Selçukluların başkenti iken Sultan Alaeddin bir cami yaptırmak istedi, bunun için şehrin meclisi şehrin ortasında bir tepe meydana getirilmesinin ve bu tepenin üzerine camiın yapılmasını kararlaştırdı. Bu maksatla bir toprak vergisi kondu. Herkesin hissesine düşen toprağı çuval ve torbalarla getirmesi suretiyle meydana geldi. Camiın inşasına başlandı. Bir gün Sultan Alaeddin tepeye çıktı ve şehir halkının evlerinin damlarında yarı çıplak yattıklarını gördü. Bunun üzerine tepeye yalnız camiının yapılmasını, sarayın ise tepenin eteklerine inşasını istedi.

b) **Üçler** : Üç dervişe hasta olan efendileri "Sizin kismetiniz burada kesildi, Konya'ya gidin" demesi üzerine Horasan'ı bırakıp Konya'ya göç ederler. Kale kapısına vardıklarında önlerine yüzüpeçeli derviş kılıklı bir adam çıkar ve

"Gelin der, sizin yeriniz Mevlanâ Dergahı'dır, oraya yerleşeceksiniz." Yol gösteren derviş peçesini kaldırır. Bir de ne görsünler, hasta olan kendi mürşitleri değil mi? Mehmet, Mahmut ve Ahmet adlarında bu üç derviş ölünce Mevlanâ'ya yakın yere gömüldüler. Mezarlığa Fatih Sultan Mehmed zamanında Üçler adı verildi.

c) **Şems'in Kuyusu** : Konya'lı iki hacı Kabe'yi ziyarete giderler. Su alırken taşı zemzem kuyusuna düşürürler, fakat çıkaramazlar. Konya'ya geldiklerinde aynı taşı Şems'in türbedarının elinde görürler. Nereden aldın bu taşı ? diye sorduklarında türbedar, Şems'in kuyusundan aldığını söyler.

c) **Deve Taşı Efsanesi** : (Seydişehir) Seyyid harun küpe dağının eteklerinde şehri kurarken bir haber ulaşır. İlgin - Kadınhanı arasındaki Mahmuthisar köyündeki tekke de müridleri ile oturan Didiği Sultan adlı bir ermiş şeyh, ayrıya gem vurarak binmiş, müridleri ile birlikte Seyyid'in ziyaretine gelmektedir. Haberi alan Seyyid'in Harum, müridlerini toplar, oradaki kocaman bir kayaya "Deve ol" der, deve şekline giren kayaya binerek Didiği Sultanı karşılar. Keramet ehli iki pir, Seydişehir'in girişinde buluşurlar. Didiği Sultan bindiği aydan iner, onu dağa sürer. Seyyid Harun'da bindiği taş deveyi çöktürür, oda iner, böylece helalleşip görüşürler. Seyyid Harun'un bindiği taş deve, çöktüğü yerde olduğu gibi kalır. Yüzyıllar boyunca,

deveye benzeyen bu kaya parçası, halk tarafından ziyaret edilerek efsanesi anlatılır. Devetaşı olarak bilinen kaya bu gün Aliminyum tesisleri lojmanları arasında kalmıştır.

Bu efsanelerin dışında daha çok sayıda Konya'ya ve ilçelerine ait efsane mevcuttur. Bunları isim olarak zikretmek faydalı olacaktır. "Kaşıkçı güzeli", "Nasrettin Hoca" "Güllü Baba", "Neyzen Hamza",

"Dede Efsanesi", "Amazonlar Efsanesi", "İtri Efsanesi", "Yunus Efsanesi", "Tahir ile Zehre Efsanesi", "Kızlar Kayası Efsanesi" vs.

23. KONYA GİYİMLERİ

Her ulusun, her şehrin hatta her kasaba ve köyün kendine göre gelenek halinde devam ettire geldiği bir giyiniş şekli vardır. Konya'nın Cumhuriyetten önceki yıllarda özel bir biçimde bir giyim, kuşam, görenek ve adetleri vardır. Konya'nın bu kıyafeti Akşehir'de biraz değişmekte buna karşılık şehrin hemen kıyısında bulunan Sille Bucağının tamamen değişik bir biçimde kıyafeti vardır.

Şimdi de Konya'nın kadın, erkek kıyafetleri üzerinde duralım : Konya kadının ev içi ve dışarıya giymek üzere iki kıyafeti vardır. Başta bir çember, üstünde işlik, alta (don) şalvar, ayağında ince yemeni biçiminde terlik veya örme patik bulunurdu. Bu kadının normal günlük iş kıyafetiydi.

Konya kadının dış kıyafeti şu parçalardan meydana gelmektedir.

a) İç Çamaşır : Eskiden kadın ve erkek için, iç çamaşırın bükme iplikten, ev tezgahlarında dokunarak, çamaşır bezi denilen kıvrık pamuklu bezden yapılırdı. Buna kıvratmada denilirdi. İç gömleklerin yakaları yoktur. Erkek ve kadının kol

uzunluğu bileklerine kadar uzanmaz, etekler ise diz kapakları üzerine varırđı. Göğüs kısmı açık olurdu. İç çamaşırđ kol ağızları ve boğaz kenarları kadınlarda oyalarla süslenirdi. İç don belden topuk üzerine kadar uzundu, paçaları çok dardı. Bel kısmı uçkur ile bağlanır, geniş olarak dikilirdi. Dış elbiseler ise, kadınbaşına koyu kırmızı bir fes giyerdi. Bu fesin kirlenmemesi için, fesin içine kellepoş denilen kısa kenarlı takke giyilirdi. Fesin etrafına ipekten ince bir şifon sarılır. Bunun üzerine ayrıca bir yazma dolanırdı. Şifonun faydası, başa iğne takıldığı zaman, iğne ağırlığının dengesini sağlar, fesin üzerine iki ucu sağ ve sol omuzda bulunan renkli çember örtülürdü.

b) Entari : Konya'dan eskiden entariye pek ilgi gösterilmezdi. Ancak gelinler, birde yaşlı kadınlar entari giyerlerdir. Çünkü işlik ve şalvar entariden daha çok giyilirdi.

c) İşlik : İşlik vücuda yapışırçasına sıkıca dikilen bir dış giyecekti. Yakadan göğüs boşluğu üzerine uzanır, buraya kadar düğmeli ve kapalı idi. Kolları bileklere kadar uzun olup, burada kol genişliği bir düğme ile daraltılarak giderilirdi. İşliklere, ala, kadife, pazen, basma, kutmişetari, şelaki, astar, kaput, humayun, yandım alamadım ve alpaktı. Renkleri ise, mevsimine göre seçilirdi. Bahar ve yazın yeşil, koyu yeşil, beyaz, açık sarı, nar çiçeği rengi ile açık mavi beğenilirdi. Sonbahar ve kışın ise koyu renklere ilgi gösterilir. Bunlar, koyu gri ve koyu mavi idi.

d) Şalvar : Bir kadının giydiği şalvar 8-9 metre kumaştan yapılırdı. Akşehir ve çevresinde 14 metre kumaştan bir takım elbise yapıldığı söylenir. Şalvar, belden topuklara kadar uzanır, gayet bol dikilir, çekme payı buna eklenmektedir. Paçalar oldukça dar olup, vücudun hatları şalvarın kıvrımları arasında belirsiz hale gelmektedir.

e) Hırka : Hırkanın içi astar, üstü şelaki ve diğer kumaşlardan yapılır. İçerisine pamuk döşenerek aynı yorgan biçimi dikilmektedir. Etekleri kalçaya kadar uzun olup, bir çeşit cekete benzer.

f) **Salta** : Yünlü kumaştan dikilen, kollu ve ön kısmı açık, etekleri kısa, yarım ceketi andıran bir yelektir. Saltalar çok süslü yapılırlar. Sırma ve kaytanlarla çeşitli bezemeler yapılır. Saltalara ayrıca madeni parlak pullarda dikilir.

g) **Kebe** : Bir çeşit salta olup kolları ve göğüs kısımları işlemelidir.

h) **Ayakkabı** : Deve derisinden yapılmış, parlak arka kısmı açık pabuç, yanları lastikli uzun konçlu, bir çeşit topuklu kunduradır. Ayrıca mestle de giyilirdi.

i) **Süs ve Takılar** : Fesin üzerine veya göğsüne elmas iğne takılırdı. Ayrıca boğaz kısmına inci mahmudiye, hamidiye, beşibiryerde altınlar ile altın kordonlu cep saati takılırdı. Parmaklarda kıymetli taşlı yüzükler, kulaklarda elmas küpeler takılırdı. Fakat bu takılar her kadında bulunmazdı. Kollardaki çeşitli bilezikler kadının en önemli ziynetini ve süsünü meydana getiriyordu.

23.1. ERKEK KIYAFETLERİ

Konya'nın erkek kıyafetleri, birbirinden farklılık arz eder. Her erkeğin görevine göre kıyafeti de vardır. Kıyafetlerinden o kişinin ne olduğu kolayca anlaşılırdı.

23.1.1. **Ulema Kıyafeti** : Başta kırmızı veya deve tüyü rengi bir fes, üzerine açıldığı zaman bir adam boyu uzunlukta beyaz tülbent sarık bulunurdu. Fesin altında aynı kadın kelleposu gibi erkeklerin giydiği ve adına terlik denilen takke vardı. Başka bir çeşidi de üç peşli, astarlı entari giyilirdi. Sonradan bu usul terk edildi. Bu entari üzerinde de şal kuşak kuşanırdı.

23.1.2. **Abdestlik** : Çuhadan, softan veya kıldan yapılmış bir çeşit pardesi olup, cep yerleri olmakla beraber cep keseleri yoktu.

a) **Cübbe** : Kaşmir kumaştan yapılırdı. Aynı abdestlik biçiminde olup, ceplerin hem yeri, hem kesecikleri vardı.

b) **Lata** : Yakası kalkıkça, iç göğüslerde cepleri vardı. Ağır kumaştan yapılan lata cübbeye benzerdi. Yakasından çapraz bulunan bir çeşit padesü denilebilecek biçimdeydi.

c) **Biniş** : Kol ağızları çok geniş bir çeşit cüppedir. Ayakkabılar, kallos kundura ve mestten ibaretti.

23.1.3. Esnaf Kıyafeti : Bu tip kişiler orta yaşlı kimselerden oluşurdu. Başlarında genellikle kırmızı fes, üzerine yazma sarık, sırtta koyu renklerin hakim olduğu salta, meydana ışık, ilmiye sınıfına benzeyen şalvar, ayakta beyaz yün çorap ve yemeni belde silahlıkla şal kuşak bulunurdu.

23.1.4. Efe (Hovarda) Kıyafeti : Başta açık kırmızı, uzun sivri fes, arkada uzun koca püskül üzerinde kırmızı ince cemberli sarık ışık dar ve uzun kollu, yaka kapalı, karın boşluğuna kadar etek çapraz düğmeli ve ilikli, vücuda sıkı oturmuş bir çeşit gömlek. Bu gömlek pamuklu bezden yapılır, dokunuş çizgilerine göre isim alırdı. İnce meydan, beşparmak, meydai gibi ışığın üzerine kol uçları bileklerden dört parmak yukarıda dar vaziyette, içi astarlı ön kısımları kavuşmayan salta giyilirdi.

a) **Cepken** : Etek, kol, yaka ağızları kaytanla süslü olan bir çeşit saltaya benzeyen cepkendi. Cepkenin yaka ve etek kısımları işlemeliydi.

b) **Kuşak ve Silahlık** : Kuşaklar, gürün, trablus, acem, kesmiş, Tosya şallarından yapılır. Arasına yumuşak deriden yapılmış, bir çeşit cep görevini gören kat kat bulunan silahlık kuşanılır.

c) **Şalvar** : İlmiye (Ulema) sınıfından farklıydı. Diz kapaklarından aşağıya kadar uzanırdı. Bu sebeple adına şalvar yerine "dizlik" denilirdi. Ayaklarında kundura ve yün örgü çorap bulunurdu.

Cumhuriyet devrinde erkek kıyafetlerinde büyük çapta bir değişiklik olmakla beraber, kadınların giyiminde fazla bir değişiklik olmamıştır. Özellikle köylerde ve kasabalarda yaşayan kadınların en önemli giysisi şalvar, ışık, yelek ve poşudan oluşmaktadır. Ayaklara kışın mest ve lastik, yazın ise çorap ve lastik ayakkabı giyilir.

24. KONYA AİLELERİNDE ESKİ EV ADET VE GELENEKLERİ

Eskiden Konya'lı bir ailenin dört mevsimine göre ayrılmış bir takım adet ve gelenekleri vardı. Bunlar halen bazı yerli ailelerde kısmın görülmektedir. İlkbaharda, Nisan ayının ortalarından sonra ev işleri artardı. Evvela sobalar sökülür, temizlenir, rutubetsiz bir yerde saklanır. Sıra halıların temizlenmesine gelirdi ki, ev halkı ile beraber komşuların yardımı da istenirdi. Halılar ve kilimler bahçede veya sokakta çırpılırdı. Halının üzerindeki tozlar süpürülerek naftalin saçılıp katlanır, serin bir yerde muhafaza edilirdi. Bu olaya göç denirdi. Bu arada yataklar ve minderlerin yünleri dökülür, değneklerle döğülür, temizlendikten sonra eski kılıflarına doldurulurdu. Bu eşyanın bazıları göçe konurdu. Odalardan kışlık serecekler kaldırıldıktan sonra bu defa sedir üzerine divan yastıkları üzerine kar gibi beyaz etekleri dantelli işlemeli yaygı ve örtüler serilirdi. Geniş odaların ortasına kilim yayılırdı. Bu işler yapılmadan önce duvarlar kireç ise badana toprak sıva ise "ak toprak" cilası yapılır. Oda taban tahtaları, dolap kapakları, pencere çerçeveleri fırça ile sürtülerek yıkanıp temizlenir, camlar silinirdi. Ev eşyasından sonda, kışlık yiyecekler yıkanır, kurutulur, naftalinlenerek temizler bohçalar içerisine konup, göçün üzerine bohça istifi yapılırdı.

Bahar temizliği bittikten sonra sıra sebzelerin kurutulmasına gelir. Taze nane ve maydanoz alınır, bol suda temizce yıkanır, sapları ayıklandıktan sonra gölgede kurutulurdu. Kurutma işleminden sonra, temiz keselere konarak izbe duvarlarındaki çivilere takılırdı. Meram ve çevresinden bağ evlerine göçülür ve yaz boyunca oralarda oturulurdu.

Eskiden Konya'nın yerlileri, yağ, peynir, yoğurt ve süt ihtiyaçlarını çarşıdan karşılamazlar evlerinde besledikleri inek veya mandıralardan temin ederlerdi. Ayrıca güz ayında etlik yapmak için ve yine kışın kesmek maksadıyla 8-10 kadar koyun ve keçi alınır, ahırın bir tarafına bağlanıp, gündüzleri bahçede veya civar meralarda otlatılırdı. Güz aylarında bahar aylarına kadar ahır kapısı yanında toplanmış olan hayvanların gübreleri, ev halkının veya bu iş için tutulan işçi kadınların yardımıyla yapma veya mayız (tezek) denilen bir eşit kış yakacağı hazırlanır. Bunlar kışın tandıra ekmek yapmak için yakıldığı gibi odun yerine sobada da yakılır. Kuruyan

yapmalar tandır civarında yakacak örtmesi veya yakacak damı denilen yerlerde intizamlı olarak kayılırdı.

Yaz Hazırlığı : Meyveler bu mevsimde olur, kışın ev ihtiyacını karşılayacak miktarda vişne, kayısı, erik bahçede varsa ağaçlardan toplanır, yoksa çarşıdan satın alınırdı. Vişne reçelinden başka vişne şurubu da kış için kaynatılırdı. Diğer taraftan kayısı, erik, üzeri karanfille süslenmiş armut ve elma reçelleri hazırlanırdı. İçleri yeşil sırlı çömleklere reçeller doldurulur, ağızları okunup üflenerek ve ağız tadı ile yenmesi temennisiyle ağızları temiz bez örtüler örtülür ve bağlanır, izbenin serin olan duvar diplerine konulur. Reçellerden sonra sıra kurutmalara gelirdi. Sabah serinliğinde bahçedeki ağaçlardan toplanan kayısı, küfelere toplanarak ikindi serinliğinde damın temiz bir yerine örtü veya hasır serilerek kayısılar üzerine ayrılıp kurutulmaya bırakılırdı.

Erik ve diğer meyvalarda aynı tarzda kurutulurdu. Kayısı ve erik meyvası fazla olgunlaşmış durumda olursa süzgeçten geçirilerek, içleri yağlanmış bakır tepsilere pestil yapılmak üzere dökülürdü.

Kışın hoşafılık için vişne, elma kurutulur, bazıları kabukları soyulur dilimlere ayrılarak kurutulmaya hazırlanırdı. Ayrıca yaz mevsiminde evin ihtiyacını karşılayacak nisbette domates salçası çıkarılır, kabak, patlıcan ve biberleri içleri oyularak kurutulurdu. Bazı sebzelerde ince dilimler halinde dam üzerinde kurutulmaya bırakılırdı. Yaz aylarının sonlarına doğru sıra bulgur yapmaya ve nişasta çıkarmaya gelirdi. Bir kış mevsimi tarladan ve buğday pazarından yumuşak buğday alınır. Komşularla yardımlaşarak bulgur kaynatılırdı. Dama serilmiş olan örtülerin üzerine yayılarak kurutulur, iki günde kuruyan buğday çuvala konarak değirmende öğütülürdü. Bundan sonra sıra kışlık ekmek buğdayına gelirdi. Bir kış yetecek miktarda birkaç ton buğday alınır, temizlenip yıkamır, kurutulduktan sonra değirmene götürülerek öğütülür ve izbedeki un ambarına dökülür ve çuvallara konularak muhafaza edilirdi.

Sonbahar mevsiminin de kış hazırlıkları başlardı. Bu hazırlıkların başında hiç şüphesiz üzüm bağı olanlar için pekmez, kaynatma gelirdi. Bağdan araba veya merkep üzerine yüklenmiş küfelerle üzüm eve getirilir, yakacakdamı yakınında

bulunan çamaşırhaneye dökölür, salkımlardan iri ve sert olarak seçilerek sicimlerle birbirine bağlanır. İşte bu hazırlanmış Hevenk'ler tavan arası veya izbenin direklerine çakılmış çivilere asılırdı. araşa doldurulan üzümler ayakta ezilmek suretiyle suyu çıkarılır, ak topraktan geçirilen bu şıra üzerinde kaynatılır, leğenden kazana alınarak soğutulmaya bırakılırdı. Pekmez kaynarken bir kısmının içerisine kuru kayısı dilimlenmiş yahut ufak bütün kabak, patlıcan atılarak pekmezli reel elde edilirdi. Pekmez hazırlığı bittikten sonra sıra turşu kurmaya gelirdi. Sırçalı küpüklerle sebzesine göre ve evde en çok sevilen sebzelerin turşusu kurulurdu. Turşu sirkeleri çarşıdan ziyade evlerde hazırlanırdı. Bu sirke ekseriye pekmez için sıkılan üzümün posasından yapılırdı. Buna cıbra denirdi. Turşu hazırlığı bittikten sonra da sıra pastırma ve sucuk yapılmasına gelirdi. Çarşıdan alınan veya evde beslenen kısır inek veya güve kesilerek bir kısmından pastırma, bir kısmından sucuk yapılırdı. Sığır eti sucuğunun sert olmaması için bir veya iki keçi-koyun kesilerek, etleri karıştırılırdı. Pastırmalar denge konulduktan sonra sucuklar doldurulup kurutulur. Ayrıca kışın hazır olması ve çarşıdan et alınmaması için (etlik yapma) denilen kavurma hazırlanırdı. Pazardan alınan 5-6 koyun veya keçi, yada ufak bir sığır, eve getirilen kasap tarafından kesilerek etleri komşuların yardımıyla doğranır, bir kısmı da kemikli olmak üzere kıyma denilen kavurma hazırlanırdı. Kavurma piştikten sonra yardımda bulunmuş olan komşuların evlerine birer sahanın içerisi ekmekli kavurma gönderilirdi. ki buna (ekmek salması) denir.

Sıra en son kışlık yakacağı gelir. Ekseriye kışlık yakacak bahardan alınıp kırılarak yapılır, halılar ve kilimler göçlerden çıkartılarak serilir, sobalar kurutulur, kışlık giyecek eşyaları bohalardan çıkarılarak giyime hazırlanır, bundan sonra günlük ev işleri başlardı.

25. Geleneksel konya kıyafetleri

Başa fes giyilmiş üzerine töl bent sarılmıştır. İpekli gömlek (meydani) üzerinde salta denilen, dar kollu yakasız ve cepsiz cepken giyilmiştir. Belde dokuz gözlü silahlık, bunun üzerine kırmızı-beyaz yollu şal sarılmıştır. Yeşil veya gri renkli, çuhadan yapılmış şalvar ile uzun yün çorap ve ayağına kundura giymiştir. Konya'lı genç armasını kuşanmış ve elinde tüfek tutmaktadır.

Sille kıyafeti ile merhume Hatice Kartal görülüyor. Başta fes üzerine tül sarılmıştır. Bele kadar uzanan saçlar altın paralarla süslenmiştir. Göğüs tülü üzerine dik yakalı, kolsuz yelek giyilmiştir. Bunun üzerinde "zıppa" denilen üçgen bir kuşak bulunmaktadır ve bunun üzerine gümüş tokalı kemer bağlanmıştır. Ayakta galloş denilen yumuşak mestler giyilmiştir.

26. KONYA'NIN ÜNLÜ YEMEKLERİ

Etli keme

Konya'da bundan 60-70 yıl önce çarşıda katıkçı dükkanları ile tek tük aşçı dükkanı ve lokanta ile bol miktarda kebabçı dükkanı bulunuyor idi. Bu kebabçı dükkanları genellikle bugün Kebabçılar içi denilen yerde toplanmışlardı. Çarşı esnafı, lokanta yemeklerinden ziyade kebabçı dükkanlarında speciallerle karnı

doğururdu. Çünkü lokantalardaki sulu yemeklerin en iyilerini evlerinde yiyebilirlerdi.

Etliemek, kuşbaşı köfte satılan kebabçı dükkanlarında hazırlanırdı. Bugün olduğu gibi hazırlanıp pişirilen yerde yenmezdi. Etliemeğin içi dükkanda hazırlanır, çırağlar tarafından muhtelif yerlerde bulunan etliemek fırınlarında pişirilir, dükkanda bekleyen müşterilere sunulurdu. Bu etliemek fırınlarından bazıları Mahkeme Hamamı, Kayıklı Kahve ve Kunduracılar içinde bulunuyorlardı.

Kebabçı dükkanlarında hazırlanan etliemek içleri ise; kasaplardan gövde olarak gelen koyun etleri kalfalar tarafından parçalanırdı. Buna o günün deyişiyle et bozmak denilirdi. Her kebabçı dükkanının iş kapasitesine göre 10 ile 30 gövde arasında et gelebilirdi. Etler tezgahlar üzerine yatırılır, parçalama bıçaklarıyla ayrılır; kuşbaşıklar, köftelikler ayrı bir tarafa konulur, etlerin sinirleri ayrılır ve etliemek

için ayrılan parçalar yarım metre boyundaki bir çift bıçakla kıyılırdı.

Sebzeler de aynı şekilde doğranarak kıyılmış ete karıştırılırdı. Et hiç bir zaman makina ile çekilmezdi. Köfte etlerinde bile bıçak kullanılırdı. Bunun için hazırlanan bu işlere bıçakarası denilmiştir.

Normal etliemeklerde 60 gr kıyma, 100 gr sebze (soğan, domates, biber) kullanılır. Bol etli isteyenlere ise 120 gr et, 100 gr sebze kullanılır. Onun için bu tip etliemekler için bol deyişi kullanılırdı.

Ayrıntılarından bahsettiğimiz etliemeğin ustalarından bahsetmemek haksızlık olur. En eski etliemek ustaları olarak Selanikli Halil, Halepli Hasan, Kara Mustafa, Kılıcı Mustafa, Doruk Ahmet, Kebabçı Osman Vefa gibi isimleri sayabiliriz.

26.2. Fırın Kebabı

Koyunun muayyen yerlerinden alınan parçalar usulüyle iki aşamadan geçirilerek fırında pişirilerek hazırlanır. Okkayla satılırdı. Bir porsiyonu yüz dirhemdir. Yanına kuru soğan verilir.

Konya'nın en ünlü fırın kebabçıları Gazyağcı Şükrü ve Arif ustalardır. Gazyağcı Larende Caddesi'nde, Şükrü Bedesten'de, Arif

usta Çarıkcılar içinde mesleklerini icra ederlerdi. Bu arada bazı aşçı dükkanlarını da unutmamak gerekir. Kuzu başları tandır

KAYNAKCA

GEÇMİŞTE GÜNÜMÜZE KONYA KÜLTÜRÜ
A.SEFA ODABAŞI
KÜLTÜR MÜDÜRLÜĞÜ YAYIMLARI .MART.1999

KONYA VE REHBERİ
1339/1923
AV.M.ALİ UZ
KONYA AYDINLAR OCAGI YAYINI
KONYA 1997

KONYA WEB SİTESİ